

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1903. Andra Kammaren. N:o 15.

Onsdagen den 18 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *O. Berger* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

med förslag till lag om ändrad lydelse af 4 kap. 8 och 9 §§ strafflagen;

med förslag till lag angående vård af enskildes skogar och till lag angående skyddsskogar;

med förslag till ändring af vissa i kap. II och kap. V i kungl. förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne riket den 26 januari 1894 meddelade bestämmelser, till förordning angående förvaltningen af städernas skogar, till förordning angående förvaltningen af sockenallmänningar och besparingsskogar i Kopparbergs, Gäfleborgs, Västerbottens och Norrbottens län, till förordning angående skogsvårdsstyrelser och till förordning angående skogsvårdsavgifter;

angående ändring af gällande bestämmelser till förekommande af öfverdrifven afverkning å ungskog inom Västerbottens och Norrbottens län; och

med förslag till lag, innefattande tillägg till § 5 i förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande emot skada af annans hemdjur samt om stängselskyldighet, och till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen den 25 april 1889 angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd.

De kungl. propositionerna bordlades.

§ 3.

Föredrogos hvar efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner till Riksdagen; och hänvisades därvid till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående tillämpning å personal vid flottans marinintendenturkår af grunderna för pensionering af flottans befäl och underbefäl med vederlikar; och

angående sjukhusförvaltaren vid flottans station i Karlskrona Hjalmar Theodor Wollins pensionsrätt.

Till bevillningsutskottet öfverlämnades härefter följande propositioner, nämligen:

angående en inkomstskatt för år 1904; och

i anledning af en å internationell konferens i Brüssel den 5 mars 1902 antagen konvention angående beskattningen af socker.

§ 4.

Vidare föredrog och bordlades åter lagutskottets utlåtande n:o 17.

§ 5.

Till afgörande förelåg härefter statsutskottets utlåtande n:o 3, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

*Angående
bildande af en
ny domsaga
inom Norr-
bottens län.*

Punkten 1.

I den till Riksdagen den 14 januari innevarande år aflättna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t, under återopande af statsrådsprotokollet öfver justitiedepartementens ärenden den 12 i samma månad, uti punkten 1 under andra hufvudtiteln föreslagit Riksdagen, att i och för bildande af en ny domsaga med benämning Gellivare domsaga anslaget till härads höfdingarne under Svea hofrätt måtte ökas med 7,800 kronor.

Utskottet hemställde:

att Riksdagen måtte, i och för bildande, genom utbrytning af Enontekis och Juckasjärvi tingslag från Torneå domsaga samt Gellivare tingslag från Kalix domsaga, af en ny domsaga med benämning Gellivare domsaga, å ordinarie stat uppföra för härads höfdingen i Gellivare domsaga:

lön	kronor 4,500: —
tjänstgöringspengar	» 1,800: —
förvaltningskostnadsbidrag	» 1,000: —
	<hr/> 7,300: —

Angående
bildande af en
ny domsaga
inom Norrbottens län.
(Forts.)

Vid punkten var fogad reservation af herrar vice talmannen *Pehrson, von Friesen, Persson* i Tällberg, *Sjö, Andersson* i Västra Nöbbelöf, *Persson* i Stallerhult, *Petersson* i Påboda, *Boström, Nyländer, Odqvist, Månsson* och *Emthén*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa:

att Riksdagen måtte, i och för bildande, genom utbrytning af Enontekis och Juckasjärvi tingslag från Torneå domsaga samt Gellivare tingslag från Kalix domsaga, af en ny domsaga med benämning Gellivare domsaga, å ordinarie stat uppföra för häradshöfdingen i Gellivare domsaga:

lön	kronor 4,500: —
tjänstgöringspenningar	» 1,800: —
förvaltningskostnadsbidrag	» 500: —
	<hr/> 6,800: —

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade:

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Samtliga ledamöter inom utskottet från denna kammare ha i denna punkt afgifvit en gemensam reservation, till hvilken jag härmed ber att få yrka bifall. Denna reservation skiljer sig från utskottets förslag endast därutinnan, att förvaltningsbidraget i reservationen är satt till 500 kronor, i utskottets förslag återigen till 1,000 kronor. Reservanterna hafva för sin del funnit, att, om förvaltningsbidraget fastställes till 500 kronor, skulle slutlönen i det närmaste blifva jämnställd med de löner, som domhafvandena i de förutvarande domsagorna inom Norrbottens län åtnjuta. Domhafvandens löneförmåner utgöra inalles i Piteå domsaga 6,000 kronor, i Luleå domsaga 6,500 kronor, i Kalix domsaga 6,700 kronor och enligt reservanternas förslag skulle löneförmånerna för domhafvanden i den nya domsagan sluta på en summa af 6,800 kronor och för den domhafvande i Torneå domsaga, som vid nästa inträffande ledighet där kommer att tillsättas, 6,900 kronor. Reservanterna ha sålunda ansett, att, om nu ifrågavarande förvaltningsbidrag sättes till ett belopp af 500 kronor, skulle större likhet i aflöningsförmånerna inträda för de olika domhafvandena i länet. Reservanterna ha, liksom äfven utskottet i sin helhet, trott, att när nästa gång ny domhafvande tillsättes i Torneå domsaga, skulle vid den utbrytning af två tingslag från nämnda domsaga, som då ägt rum, förvaltningsbidraget för den nye domhafvanden kunna nedsättas med 500 kronor eller annat skäligt belopp. Orsaken till att man här skrifvit, att man möjligen kan nedsätta förvaltningsbidraget vid blifvande domareledighet i Torneå domsaga, är den, att, då Riksdagen vid föregående tillfällen delat en domsaga i två, har beslutet därom alltid innehållit,

Angående bildande af en ny domsaga inom Norrbottens län.
(Forts.)

att icke endast tjänstgöringspenningarna skulle delas upp på de två nya domsagorna, utan äfven förvaltningsbidraget. Att man icke i detta fall gått till väga på samma sätt, har nog skäl för sig. Förhållandet är nämligen det, att häradshöfdingebefattningen hvarken i den ena eller den andra af de två domsagor, där utbrytning nu skall ske, för närvarande är ledig, och det är icke möjligt att minska löneförmånerna inom ett tjänstemannaområde, där lönen för innehafvarne är fastställd. År 1891 delades en domsaga i Småland, och då föreslogs äfven en delning af de tjänstgöringspenningar, som tillhörde domhafvanden för den delade domsagan. År 1900 delades Norra Ångermanlands domsaga, och äfven då föreslogs en delning af tjänstgöringspenningarna mellan domhafvandena i de nya domsagorna, och äfven 1901, då det var ifrågasatt att dela en domsaga, nämligen Väster-Dalarnes domsaga, föreslogs, att tjänstgöringspenningarna och förvaltningsbidragen skulle delas upp på de två nya domsagorna. Genom att gå till väga på ett dylikt sätt erfordras icke något annat statsanslag än till den ordinarie lönen 4,500 kronor, medan här återigen erfordras statsanslag för såväl lön som tjänstgöringspengar och förvaltningsbidrag. Utskottet var alldeles enigt i sin uppfattning, att man vid blifvande domareledighet i Torneå domsaga kunde nedsätta förvaltningsbidraget för den nye domhafvanden. Detta bidrag uppgår för närvarande till 800 kronor. Intill 1892 utgjorde det endast 300 kronor, men nämnda år fann Riksdagen, på grund af då gjord framställning i ämnet, skäl att höja ifrågavarande bidrag till 800 kronor. Orsaken till att denna förhöjning då föreslogs och beviljades var den, att den ändringen vidtagits, att i tvenne af Torneå domsagas tingslag, nämligen Korpilombola och Pajala tingslag, skulle hållas två årliga ting i stället för ett sådant, hvilket förut varit det vanliga. Därigenom uppstodo nya pålagor för domhafvanden, och man ansåg, att han borde ha ökad ersättning, då de resor, som han å tjänstens vägnar måste företaga, blefvo flere, och af denna anledning beviljade Riksdagen år 1892 den förut omnämnda förhöjningen i förvaltningsbidraget af 500 kronor.

Men huru ställer sig saken här? Nu utbrytas två tingslag från Torneå domsaga, nämligen Enontekis och Juckasjärvi tingslag, och sålunda måste domhafvandens besvär med tingsresorna minskas. I det fall från 1892, som jag nyss omnämnde, fick den domhafvande, som det där var fråga om, genom förändringen i hans skyldighet att hålla ting, resa sammanlagdt 62 mil mer än förut. Det ena tingsstället låg nämligen — enligt en katalog, upprättad af Svea hofrätt — 13 nymil från domhafvandens bostad och det andra tingsstället 18 nymil, tillsammans alltså 31 mil, hvilket fram och tillbaka gör 62 mil. För denna ökning i sitt arbete fick domhafvanden förvaltningsbidraget höjdt med 500 kronor. Tingsställena i de två tingslag, som det nu är fråga om att utbryta, ligga ytterligt aflägsna från domhafvandens bostad. Det ena af dem ligger — allt enligt den nyssnämnda katalo-

gen — 39 och det andra 29 nymil affägset från domhafvandens bostad; det blir tillsammans 68 nymil, alltså icke mindre än 136 nymil, som domhafvanden i Torneå domsaga genom den här föreslagna utbrytningen från domsagan af Enontekis och Juckasjärvi tingslag skulle slippa att resa.

Angående bildande af en ny domsaga inom Norrbottens län.
(Forts.)

Det borde vara helt naturligt, att man har starka skäl att — dock ej förr än vid blifvande domareledighet — minska förvaltningsbidraget, när en domhafvande slipper resa 136 mil, om man haft orsak att höja sagda bidrag, när det gällt en ökning i domhafvandens resebesvär af 68 mil.

Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Berger: Herr talman, mine herrar! Såsom bekant är, bestå härads höfdingarnes aflöningsförmåner af lön 4,500 kronor, tjänstgöringspenningar till olika belopp i de särskilda domsagorna samt sportler. Därjämte äro i de domsagor, där sportlerna beräknats icke betäcka förvaltningskostnaderna, s. k. förvaltningskostnadsbidrag anvisade. I den nya tilltänkta domsaga, om hvilken nu är fråga, blifva sportlerna mycket obetydliga, beroende detta därpå, att de ärenden, som behandlas i de s. k. småprotokollen, nämligen lagfarts-, intecknings- m. fl. ärenden, blifva jämförelsevis fåtaliga därstädes. Svea hofrätt föreslog därför ett förvaltningskostnadsbidrag för den nya domsagan af 2,400 kronor. Då jag tog denna fråga under ompröfning, fann jag visserligen i likhet med hofrätten, att sportlerna måste komma att till en början blifva synnerligen obetydliga i den nya domsagan; men med tanke på den kraftiga ekonomiska utveckling, som man borde kunna förvänta redan under den närmaste framtiden i ifrågavarande trakter, tilltrorde jag mig att föreslå en nedsättning af beloppet 2,400 kronor med 900 kronor, d. v. s. till 1,500 kronor. Då jag gjorde denna afprutning å beloppet, skedde detta efter så noggranna beräkningar, som möjligen kunde göras med tillgängliga handlingar, och jag vågade hoppas, att Riksdagen skulle låta det förblifva vid det föreslagna beloppet af 1,500 kronor. Jag finner emellertid, att jag med min afprutning endast visat andra vägen till ytterligare afprutningar, först statsutskottet till 1,000 kronor och sedan reservanterna till 500 kronor.

Utskottet anför, att, vid jämförelse mellan de af härads höfdingarne i öfriga domsagor inom Norrbottens län nu åtnjutna förvaltningsbidrag, det nu föreslagna förvaltningsbidraget å 1,500 kronor synes utskottet vara väl högt tilltaget. Ja, det är sant, att förvaltningsbidragen i de fyra nuvarande domsagorna i Norrbottens län äro mindre än det jag föreslagit för Gellivare domsaga — de äro nämligen resp. 500, 400, 100 och 800 kronor — men detta har sin naturliga förklaring däri, att sportlerna i dessa fyra domsagor, som omfatta de förmögnare och liffigare bygderna uteslutande kusten och de nedre älfdalarna, äro betydligt större än sportlerna kunna komma att blifva

Angående bildande af en ny domsaga inom Norrbottens län.
(Forts.)

i Gellivare domsaga. Jag hyser visserligen, såsom jag antydde, den öfvertygelsen, att sportlerna i Gellivare domsaga rätt snart skola komma att väsentligen stiga, men man får väl ändå icke bygga för mycket på framtiden och blifvande ovissa inkomster, då det gäller att för en tjänst bestämma aflöningsförmåner, som omedelbart skola tillämpas.

Att man, vare sig förvaltningsbidraget sättes till 1,000 eller 500 kronor, kan få en häradshöfding i Gellivare domsaga, som hjälpligt sköter ämbetet, vill jag icke förneka. Jag tror till och med att, äfven om herrarne behagade stryka detta bidrag helt och hållet, man ändå ej skulle behöfva befara, att ämbetet blefve obesatt. Jag hyser emellertid fortfarande den uppfattningen, att förvaltningsbidraget borde bestämmas till 1,500 kronor, och jag beder att få erinra därom, att, lika visst som det är, att en god rättsskipning för samhället är af yttersta vikt, lika säkert är det, att en god rättsskipning med nödvändighet förutsätter, att domarna äro väl aflönade. Detta har man insett i vårt land, då man åt häradshöfdingarne anvisat inkomster, som i allmänhet kunna anses vara väl tilltagna och i vissa fall till och med rikliga. Det finnes icke något skäl att i förevarande fall afvika från denna princip, att häradshöfdingarne böra hafva en god aflöning. Tvärtom håller jag före, att det skulle vara lyckligt, om man med en god aflöning kunde locka män af framstående duglighet att söka domareämbetet i gränstrakterna däruppe. Men detta blir med all sannolikhet icke fallet, om man nu sätter förvaltningskostnadsbidraget alltför lågt.

Herr Petersson i Påboda: Herr talman, mina herrar! Såsom herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet omnämnde, finnes s. k. förvaltningsbidrag åt domhafvandena i ett fåtal domsagor, jag tror i ett 20-tal i hela landet. Dessa förvaltningsbidrag, som tillkommo vid domsagornas reglering på 1870-talet, utgå just i sådana domsagor, där sportelinkomsterna icke anses betäcka de extra kostnader, som domhafvandena till äfventyrs kunna hafva för förvaltningen. När man på senare tid reglerat domsagor — såsom t. ex. för ett par år sedan i fråga om Väster-Dalarnes domsaga — har man icke allenast delat de tjänsgtöringspenningar, som förut utgått till en domhafvande, på de två nya domhafvandena, utan man har äfven strukit det förvaltningsbidrag, som förut utgått, och som skäl därför har man anført det bestämda faktum, att häradshöfdingarnes sportelinkomster på senare tider stigit väsentligt genom de inkomster, som de åtnjuta på grund af olika nya förordningar.

Om nu sportelinkomsten, åtminstone till att börja med, icke blifver så afsevärdt hög i den nya domsagan, så torde väl icke heller de extra utgifter, som domaren kan få för förvaltningskostnader, blifva så höga. Dessa båda faktorer komma nog att reglera hvarandra. Jag skall för öfrigt be att få återgifva hvad justitieministern själf i detta hänseende anført i den kungl. propositionen. Han säger: »Man

torde nämligen kunna med visshet antaga, att den kraftiga ekonomiska utveckling, som pågår inom ifrågavarande bygder, skall medföra, att domarens sportelinkomster redan under den närmaste framtiden komma att väsentligen ökas». Man har ju all anledning förmoda, att detta uttalande är fullt riktigt. Om vi därför nu fastslå ett större förvaltningsbidrag för den nya domsagan, kommer det icke att blifva så lätt att, när sportelinkomsten stigit, minska detta förvaltningsbidrag.

Vidare bör man fästa något afseende därvid, att den föreslagna domsagan, i jämförelse med åtskilliga andra domsagor däruppe, kommer att blifva ganska lättskött. De olika tingslagen äro nämligen, såsom också angifves i den kungl. propositionen, förbundna med hvarandra genom den nya järnvägen från Gellivare till riksgränsen. Dessutom är att märka, att det ej finnes någon domsaga vare sig i Norrbottens, Jämtlands eller Västernorrlands län, där löneförmånerna äro högre eller ens så höga som de skulle komma att blifva i den föreslagna domsagan, därest Riksdagen bifölle reservanternas förslag. Den enda domsaga, som i detta afseende utgör ett undantag, är Torneå domsaga med sin stora ytvidd. Om förvaltningsbidraget i den senare domsagan, på sätt statsutskottet föreslagit, blefve vid ombyte af innehafvare reduceradt, skulle äfven inkomsterna i denna domsaga komma att ställa sig ungefär lika med inkomsterna i den nya domsagan äfvensom med inkomsterna i åtskilliga andra domsagor däruppe.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kronlund: Herr talman, mine herrar! Den förste talarne uppehöll sig förnämligast vid de skäl, som tala för en öfverflyttning af ett förvaltningsbidrag utaf 500 kr. från Torneå domsaga till den föreslagna nya domsagan. Det är ju naturligt, att, då Torneå domsaga skall minskas med en så väsentlig areal som 150 kvadratmil och i följd däraf de 30 à 40 mil långa resorna till Enontekis och Juckasjärvi tingslags tingsställen komma att upphöra, domarens utgifter och omkostnader i denna domsaga blifva minskade. Men jag hörde ej denne talare anföra ett enda skäl, som talade för hans och de öfriga statsutskottsledamöternas i Andra Kammaren reservation; och ej heller ha de skäl, som den siste talarne androg, öfvertygat mig därom.

Utskottet påpekar, att genom järnvägen mellan Gellivare och Kiruna domarens omkostnader för resor och dylikt i den nya domsagan komme att blifva tämligen obetydliga, och dessutom har här sagts, att endast en resa behöfde göras till Karesuando. Å detta senare ställe hålles, såsom herrarne nog känna till, ett ting om året. Landsvägsresan dit från Gellivare, där den nye domhafvanden antagligen komme att få sin bostad, är 21 mil, således 42 mil fram och åter. Till denna förrättning åtgå minst 9 à 10 dagar, och kostnaden, som domaren får vidkännas härför, belöper sig till omkring 200

Angående bildande af en ny domsaga inom Norrbottens län.
(Forts.)

Angående bildande af en ny domsaga inom Norrbottens län.
(Forts.)

kr. Men det är icke nog med en årlig ordinarie tingsresa. Karesuando-boarne komma nog inom en snar framtid att göra anspråk på att ytterligare ett ting skall hållas. Vidare kan man med sannolikhet beräkna 2 eller 3 extra tingsresor dit upp för brottnålsrannsakingar. Således äro vi uppe på 3 à 5 tingsresor om året till Karesuando, d. v. s. på en kostnad af 600 à 1,000 kr.

Man har sagt, att sportlerna i den nya domsagan icke skulle komma att blifva stora. Ja, det är ju helt naturligt, att de så ej komma att blifva. Ty då staten äger större delen af det jordområde, som skulle komma att tillhöra denna domsaga, kunna naturligtvis några köp eller in-teckningar i denna jord icke i afsevärd mån ifrågakomma. Affärs- såväl som nästan all annan verksamhet och rörelse där uppe inskränker sig i allmänhet till de få platser, där grufsamhällena finnas. Således för närvarande till Kiruna och Gellivare. Dessa samhällen ha, såsom herrarne käuna till, vuxit upp med stor fart och förete samt komma sannolikt att för en lång framtid förete ganska oordnade förhållanden. De medföra dessa samhällen och torde för en lång framtid för domhafvanden komma att medföra ett synnerligen tungt och svårt arbete. Hans hufvudsakligaste sysselsättning därstädes blifver brottnålsbehandling. Redan nu måste domhafvanden där ganska regelbundet hvar tredje vecka företaga resor för rannsakingar såväl i Gellivare som äfven i Kiruna. Vidare får han handlägga de många förseelser, som förekomma mot sprit- och maltdrycksförordningen, mot ordnings- och hälsovårdsstadgan, mot byggnadsstadgan m. m. äfvensom fylleri-förseelser. Detta allt torde upptaga större delen af de tingsgöromål, som handläggas.

Jag har själf erfarenhet om hvad det vill säga att sköta domaregöromål i ett stadssamhälle, enär staden Haparanda tillhör Neder-Torneå häradsrätt. Vid hvarje ting förekommer där i allmänhet brottmål af den art jag sagt och i synnerhet fyllerimål till ett antal af inemot ett par hundra stycken. Jag är säker på att enahanda kommer förhållandet att blifva inom den nya domsagan.

Om man nu räknar efter, hvad förvaltningsutgifterna kunna komma att belöpa sig till för den nye domhafvanden i Gellivare, så vill jag erinra om att han allra minst behöfver två ständiga skrifbiträden. Aföningen till hvart och ett af dessa biträden kan man icke rimligtvis beräkna till mindre än 1,000 kr., emedan allting däruppe i yttersta norden är så ojämförligt mycket dyrare än här nere. Först då jag kom upp till Haparanda, kunde jag få ett skrifbiträde för 25 öre i timmen, men nu får man icke något under 40 à 50 öre i timmen. Allting har där stigit med snart sagdt 100 %, och detta förhållande kommer säkerligen icke att ändras inom en snar framtid.

Utom dessa ständiga skrifbiträden måste man beräkna extra skrifhjälp för fem à sex hundra kronor. Detta blir 2,500 à 2,600 kronor. Vidare har man tingsresorna, lågt beräknadt 600 och högt beräknadt 1,000 kronor. Därtill komma utgifter för tingsbiträden. Man kan

således med säkerhet beräkna, att omkostnaderna för Gellivaredomsagan icke komma att understiga 4,000 à 4,500 kronor. Enligt utskottsreservanternas förslag skulle lön, tjänstgöringspenningar och förvaltningsbidrag sammanlagdt uppgå till 6,800 kronor, hvartill komma sportler, som kunna beräknas till högst 1,500 kronor. Om då herrarne från sammanlagda beloppet af dessa afföningsförmåner draga omkostnaderna för domsagens skötsel, så få herrarne icke kvar något synnerligen stort belopp och ett belopp, som alldeles icke likställer denne domare med öfriga domare i Sverige, oaktadt domaren i Gellivare måste lefva och verka under mycket mera ogynnsamma förhållanden än någon domare i det öfriga Sverige. Till och med jag skulle, oaktadt jag är bosatt i Haparanda, anse mig vara mycket bättre ställd än denne domare, som måste vistas i Gellivare.

Angående bildande af en ny domsaga inom Norrbottens län.
(Forts.)

Detta allt ger mig anledning anhålla, att kammaren ville bifalla statsutskottets förslag om förvaltningsbidragets bestämmande till 1,000 kronor.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Det är ju alldeles klart, att de af reservanternas angifna skälen kunna af dem, som hafva en motsatt åsikt, synas väga lätt i jämförelse med de skäl, som anförts för den motsatta åsikten, då dessa komma från ett så sakkunnigt håll som den senare talaren. Jag tror likväl, att jag icke förty vågar anse mig berättigad att vidhålla reservanternas särskilda mening.

Det har uppgifvits, att Enontekis tingslagsbor skulle kunna framställa anspråk på att få ytterligare ett ting. Det kan ju vara möjligt, att så kommer att ske. Enontekis tingslag har emellertid ett invånareantal af endast 1,266 personer enligt den sista befolkningsstatistiken. Det kan, såsom den siste talaren nämnde, äfven hända, att det blir extraresor till Karesuando för brottmålsrannsakingar. Ja, äfven detta är möjligt, men den nye domaren har ju samma utväg som de nuvarande att anlita extra brottmålsdomare för dessa rannsakingar. Jag tager för gifvet, att han icke kommer att underlåta detta och äfven erhåller tillstånd därtill.

Går man emellertid till rättsstatistiken, så finner man, att arbetet i Enontekis tingslag icke är så afsevärdt. Jag ser af den sista, för år 1900 upprättade statistiken, att till detta år intet tvistemål varit uppskjutet och att under året endast ett tvistemål inkommit, men att detta ej blifvit afgjort under 1900, utan uppskjutits till 1901. Beträffande ansökningsärendena, som kunna vara af mångahanda slag, visar samma statistik, att fem förmyndarärenden och åtta testamentsbevakningar handlagts, således summa 13. Detta antyder ju, att befolkningen där uppe är fredlig och stillsam. Den är ju icke heller så talrik, att det kan blifva så många mål och ärenden. Går man till 1896 års statistik, som upprättats af vederbörande domare och utgifvits från trycket, så finner man, att antalet mål och ärenden äfven då varit ringa, men att detsamma det oaktadt efter nämnda år

Angående
bildande af en
ny domsaga
inom Norr-
bottens län.
(Forts.)

nedgått. Det är väl därför icke att antaga, att arbetet nu kommer att ökas.

Nu säges det, att i den nya domsagan blir så mycket arbete, att domaren kommer att få vidkännas ekonomisk förlust i anledning därpå. Men det är ju klart, att när man bildar en ny domsaga, slippa domarne i de domsagor, ur hvilka den nya domsagan utbrutits, jämnt så mycket arbete, som kommer att åläggas den nya domaren, och därpå föränledda kostnader. Det vore ju då anledning till, att domarne i de gamla domsagorna finge vidkännas minskning i sina löneförmåner till hjälp åt domaren i den nya domsagan. Jag kan icke draga annan slutsats af den siste ärade talarens anförande.

Jag vidblifver mitt förut framställda yrkande.

Herr Kronlund: Herr talman! Den siste ärade talaren berörde användningen af brottsmålsdomare. Jag skall be att få erinra, att användningen af sådana domare är betydligt inskränkt. Hofrätten är ganska rigorös mot de domare, som vilja begagna sig af denna rätt, så att man ej utan särdeles talande skäl kan anlita ifrågavarande utväg. Min företrädare t. ex. fick återbetala till statsverket kostnaden för af honom vid ett tillfälle anlita brottsmålsdomare, oaktadt han då hade sex tingslag och fick göra tingsresor, som beträffande det nordligaste af tingslagen omfattade en väglängd fram och åter af 80 mil. Jag har själf på vintern under liknande förhållanden fått göra tingsresor till långt aflägsna tingslag, emedan jag icke vågat anlita brottsmålsdomare af fruktan för att själf få betala kostnaden.

Nu påpekade den siste talaren, att det är mycket litet att göra i Enontekis. Håri gifver jag honom fullkomligt rätt, men detta förminskar icke väglängden vid resorna och därpå beroende kostnader för domaren. Han måste resa, äfven om det icke finnes ett enda instämmt mål. Det förhåller sig så, att det viktigaste jag hittills haft att göra i de nordligaste domsagorna varit inregistrering af de så kallade renmärkena, således ordnande af lapparnes äganderättsförhållanden. Dessa göromål komma nog att allt fortfarande kvarstå, äfven om, såsom på sista tiden inträffat, öfriga domaregöromål komma att minskas eller rent af synas försvinna.

Den siste talaren nämnde vidare, att innehafvarne af de äldre domsagorna kunde afstå någon del af sina förvaltningsbidrag till den nye domaren. Detta skulle ju emellertid blifva en rent personlig skänk, och på en sådan grund synes det mig, att man icke kan bygga aflöningen till en ny ämbetsman.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner blef med afslag å utskottets hemställan den af herr vice talmannen Pehrson med flere afgifna, vid punkten fogade reservationen af kammaren bifallen.

Punkterna 2—6.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning vidare af *punkten 7*, angående två inom Riksdagen väckta motioner, hvori föreslagits, att Riksdagen ville besluta, att nämndeman för biträde vid vägsyner tillerkändes resekostnads- och traktamentsersättning enligt femte klassen af gällande resereglemente, begärdes ordet af

Herr Persson i Tällberg, som yttrade: Herr talman! Jag anser mig i korthet böra angifva de skäl, hvarför vi reseranter icke gillat utskottets motivering i denna punkt och hvarför vi påyrkat, att en del af denna motivering borde utgå.

Hvad vi icke kunnat gilla är följande af utskottet gjorda uttalande: »Ehuru utskottet vidhåller sin då och förut uttalade uppfattning, att ersättning för ordinarie tjänstgöring icke bör beredas nämndemännen, vill utskottet» etc. Det är ju en gammal åskädning inom statsutskottet detta, att nämndemännen icke böra ha ersättning för sin ordinarie tjänstgöring. Jag har förr uttalat en motsatt åsikt i det afseendet, och jag vill endast tillkännagifva, att jag fortfarande vidhåller denna min uppfattning, och det är därför som jag icke kunnat gilla utskottets motivering i denna del.

Den del af utskottets motivering, som jag och min medreservant ansett böra helt och hållet utgå, är denna, där utskottet säger: »Det torde vid en dylik utredning böra, därest till äfventyrs ersättning för nu ifrågavarande biträde må anses skola nämndemän tillerkännas, tagas under öfvervägande, bland annat, dels huruvida densamma bör utgå helt eller delvis af statsmedel eller af väggkassan.» För min del anser jag det icke vara rättvist, att denna ersättning utgår af väggkassan, så länge som väglagen af den 23 oktober 1891 är af sådan beskaffenhet, att icke alla skola bidra till väggkassan i förhållande till sina inkomster. Jag anser, att denna ersättning bör helt och hållet utgå af *statsmedel*, och det är därför som jag icke vill, att Riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och begära, att äfven den sidan af frågan måtte utredas.

Vidare säger utskottet uti denna del af motiveringen, att det torde vid utredningen äfven böra tagas i öfvervägande, huruvida ersättning bör beviljas nämndemän annat än för tjänstgöring utom det distrikt, d. v. s. utom den socken, för hvilken de äro valda. Detta låter ju ganska oskyldigt, men jag tror, att det skulle föra till en mycket stor oegentlighet, om man godkände en sådan sats. Det skulle nämligen lätt kunna inträffa, att den ena dagen tjänstgöra två nämndemän vid syn af en väg, som är en fem mil lång, men som ligger inom den socken, för hvilken de äro valda; dessa två skulle alltså icke få någon ersättning. En annan dag återigen tjänstgöra två andra

nämndemän vid syn af en väg, som endast är en mil lång, men af hvilken t. ex. en kilometer sträcker sig utanför det område, för hvilket de äro valda, och då skulle dessa nämndemän få ersättning, vare sig denna skulle utgå efter väglängd eller efter dag, men de i förra fallet omnämnda, som hade gjort syn på en längre väg, på fem mil, skulle icke få någon ersättning alls. Det är sådana saker, som jag icke vill att vi skola skriva till Kungl. Maj:t om och be honom utreda.

Vidare säger utskottet på samma ställe i motiveringen, att det skulle kunna sättas in fråga, huruvida, där två nämndemän deltaga i vägsyn, endast den ene af dem borde ha ersättning. För mig är det omöjligt att finna något rimligt motiv, hvarför den ene skulle ha ersättning, men icke den andre; det är ju precis samma arbete, som de utföra.

Jag har velat göra dessa erinringar mot denna del af motiveringen, emedan den där uttalade uppfattningen strider mot min egen. Där- emot torde det vara mera tvifvel underkastadt, huruvida man icke borde ingå i pröfning af huruvida ersättningen borde utgå efter den synade vägens längd. Därför skulle man kunna ha något rimligt skäl.

Jag skall, som sagdt, icke tillåta mig att göra något yrkande, utan jag ber endast att få uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t vid en eventuell utredning af denna fråga måtte taga hänsyn till hvad jag här erinrat om.

Herr Sjö: Jag har icke något annat yrkande att göra i den nu föreliggande frågan än på bifall till den af utskottet gjorda hemställan, men jag vill något beröra den motivering, som utskottet här framlagt.

Sedan utskottet ordat om en utredning, säger utskottet: »Det torde vid en dylik utredning böra, därest till äfventyrs ersättning för nu ifrågavarande biträde må anses skola nämndemän tillerkännas, tagas under öfvervägande, bland annat, dels huruvida densamma bör utgå helt eller delvis af statsmedel eller af vägkassan, dels huruvida, i betraktande däraf att nämndemansbefattningen är ett kommunalt förtroendeuppdrag, ersättning bör beviljas annat än för tjänstgöring utom det distrikt, för hvilket nämndemannen blifvit vald, dels, ifall det fortfarande anses oundgängligt, att två nämndemän samtidigt biträda vid synen, huruvida ersättningen bör utgå till mer än den ene af dem.» Detta senare har förefallit mig litet underligt, enär nu gällande väglag föreskrifver, att vägsyn alltid skall förrättas med biträde af två nämndemän. Man kan ju tycka, att om de båda två ha biträdt vid vägsynen, böra de väl också båda ha ersättning därför. Jag har gjort samma invändning i utskottet, som jag nu gör här, och jag fick då ett något så när tillfredsställande svar derpå. Jag frågade nämligen, när jag såg afdelningens utlåtande, om det var meningen att vidtaga den ändringen i nu gällande lag, att endast en nämndeman skulle deltaga i vägsyn. Såsom herrarne litet hvar torde erinra sig, afsände Riksdagen för något år sedan en skrivelse till Kungl. Maj:t med be-

gäran, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en revision af nu gällande väglag. Jag tror mig veta, att man ännu ingenting åtgjort vid denna revision. Utskottet har i sin motivering ifrågasatt, om det måste anses onödgärligt, att två nämndemän skola närvara vid vägsyn, och vid en blifvande revision kunde därför lämpligen det stadgande inryckas i väglagen, att länsman får förrätta vägsyn med endast en nämndeman. Så långt tillbaka som jag kan erinra mig, har i det vägdistrikt, som jag tillhör — och jag vet, att detsamma varit förhållandet i flere andra vägdistrikt — endast en nämndeman biträdt vid vägsynerna, och allting har gått lyckligt och väl ändå. Men sedan nya väglagen trädte i kraft, måste man gifvetvis lefva efter den.

Huru ersättningen sedan skall utgå, synes mig vara en smakfråga, antingen den skall utgå af statsmedel eller af vägkassan. Utgår den af vägkassan, få de väghållningsskyldige bästa handlingsfrihet att bestämma ersättningen; vilja de gifva hög ersättning, kunna de det, och vilja de gifva mindre sådan, blifver detta också deras ensak. Jag tror nästan, att det vore fördelaktigare att i väglagen införa ett stadgande, att de väghållningsskyldige själfva finge besluta såväl om beloppet som om det öfriga.

Det är endast dessa erinringar, som jag vid behandlingen af denna fråga har velat göra, på det att min ställning till frågan måtte blifva uttalad i protokollet. För resten yrkar jag, som sagdt, bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Häruppå föredrogs *punkten 8*, angående anslag till lagberedningen; och yttrade därvid:

*Angående
anslag till lag-
beredningen.*

Herr Lindhagen: Herr talman! Den lagberedning, för hvilken under denna punkt äskas anslag, har med innevarande år börjat sin verksamhet. På grund af anmodan från Kungl. Maj:t att inkomma med förslag till instruktion för sin verksamhet har lagberedningen den 5 januari detta år i sådant afseende aflåtit till Kungl. Maj:t en skrifvelse i ämnet. Efter mottagandet af denna skrifvelse har Kungl. Maj:t nu fastställt instruktion för lagberedningen, hvilken innehåller, att lagberedningen i första hand skall sysselsätta sig med vissa delar af jordabalken. Det är då af intresse att tala något om denna lagberedningens arbetsplan, och det synes också vara icke utan vikt för lagberedningen själf, att uppmärksamheten då och då fästes på dess viktiga och betydelsefulla uppgifter.

Jag vill då erinra om att statsverkspropositionen, som framlades vid 1902 års riksdag, afförde från lagberedningens program helt och hållet processlagstiftningen. Däremot framhölls i propositionen, att lagberedningen borde sysselsätta sig med en omarbetning af större delen af civillagstiftningen, och det anmärktes särskildt, att på resul-

Angående
anslag till lag-
beredningen.
(Forts.)

tatet och utsikterna under året i fråga om den skandinaviska civil-
lagstiftningen skulle komma att bero, huruvida lagberedningens arbete
borde omfatta familjerätten eller förmögenhetsrätten.

Vid remissen af förenämnda statsverksproposition uttalades far-
hågor i den riktningen, dels att programmet vore för sväfvande, dels
att lagberedningen till äfventyrs kunde, ifall den skulle syssla med civil-
lagstiftningen, komma att stå i vägen för eller hindrande ingripa i
arbetet med den skandinaviska civillagstiftningen. Redan från första
början, när frågan om den skandinaviska civillagstiftningen år 1900
var å bane här i Riksdagen, hade denna fråga att kämpa med hinder
och svårigheter, som lades i dess väg från lagberedningstankens sida.
Och man blef något förbluffad förra riksdagen, då just arbete på civil-
lagstiftningen framfördes som lagberedningens program, utan att, ehuru
Riksdagen begärt skandinaviskt samarbete till en början på obligations-
rättens område, ens detta uttryckligen undantagits från programmet.

Dåvarande justitieministern sökte dock lugna farhågorna och för-
klarade, att den nya lagberedningen icke skulle i något afseende utgöra
ett hinder för den påbörjade skandinaviska civillagstiftningen, »utan
tvärtom», som han uttryckte sig.

Emellertid har det nu visat sig, att de uttalade betänkligheterna
icke voro så alldeles obefogade. Lagberedningens nya program låg
icke, som man lätt kan tänka sig, alldeles på hyllan, och det inträff-
ade därför till och med, att under de förberedande öfverläggningarna
rörande föremålet för lagberedningens arbete framfördes just från lag-
beredningens håll den uppfattningen och den önskan, att lagberednin-
gen skulle i första hand få taga itu med just obligationsrätten, hvar-
med den skandinaviska civillagstiftningen sysslade, eller med åtmin-
stone de delar af denna rätt, som den skandinaviska kommissionen
ännu icke kommit in på. Lyckligtvis har den nuvarande justitiemi-
stern afböjt denna tanke, och därefter har lagberedningen inkommit
med en annan arbetsplan, som finnes närmare utvecklad i förutnämnda
skrifvelsen af den 5 januari.

Där säger nu lagberedningen, att »i främsta rummet» fäster sig
uppmärksamheten vid det rättsområde, hvilket inuefattas under han-
delsbalken i 1734 års lag. Lagberedningen anför skälen härför, men
slutar sedan på följande sätt: »Sedan emellertid beslut fattats om sam-
arbete mellan de nordiska länderna på obligationsrättens område, och
Eders Kungl. Majt åt särskilde kommitterade uppdragit att efter dylikt
samarbete utarbета lagförslag i vissa hit hörande ämnen, har frågan
om handelsbalkens omarbetande kommit i förändradt läge. Och då
för närvarande icke läser kunna bedömas, huruvida och på hvad sätt
under arbetets fortgång lagberedningens verksamhet må kunna inord-
nas i detta samarbete, måste vid uppgörandet af arbetsplan för bered-
ningen denna del af rätten lämnas alldeles å sido.»

Jag vill härtill för min del endast uttala den förhoppningen, att
detta ifrågasatta inordnande af lagberedningens verksamhet i samarbe-

tet måtte syfta på ett *verkligt* inordnande, så att lagberedningen blir en del af den skandinaviska civillagskommissionen, och att med inordnande icke måtte menas ett öfvertagande af den skandinaviska civillagskommissionens arbeten i ändamål att åstadkomma lagar ensamt för Sveriges räkning. Det framkastades äfven, då frågan år 1900 var före i Riksdagen, från lagberedningshåll den tanken, att man i Sverige skulle först utarbета fullständiga förslag och sedan erbjuda grannländerna att taga dem i öfvervägande och vara med om dem. Det är alldeles klart, att ett sådant sätt att inleda samarbete är utförbart och ej kan leda till något resultat, utan att man från första början måste upptaga samarbetet med grannfolken och sedan söka föra saken framåt på den vägen.

Sedan öfvergår lagberedningen till giftermålsbalken och ärfdabalken, d. v. s. till familjerätten eller den afdelning af civillagstiftningen, som enligt justitieministerns förklaring förra året borde bli den första uppgiften för lagberedningen, såvida nämligen icke det skandinaviska civillagstiftningsarbetet gick i kvaf. Man kan ju äfven anföra grundad anledning att upptaga den delen af civillagstiftningen till behandling. Ty dessa rättsområden, som omfattas af familjerätten, äro i mångt och mycket synnerligen föråldrade. Och man erinrar sig äfven, att Riksdagen år 1879 skref och begärde en omarbetning af lagstiftningen om skillnad i äktenskap och trolofning. Den riksdagsskrifvelsen hvilade 20 år hos Kungl. Maj:t, och år 1899 påminde Riksdagen åter Kungl. Maj:t genom en skrifvelse om samma sak, och den frågan hvilat fortfarande.

Nu har emellertid lagberedningen afböjt tanken på att ingå på dessa rättsområden. Den har såsom skäl därför framhållit, att man först måste afvakta verkningarna af 1898 års lagstiftning öfver äkta makars egendomsförhållanden, innan man inläte sig på ändringar af giftermålsbalken; och då ärfdabalken kunde tagas under behandling först efter giftermålsbalken, kunde man nu ej komma in på dessa saker. Det förefaller dock ganska underligt det talet, att man behöfver afvakta verkningar af 1898 års lagstiftning. Hvar och en, som är litet inne i saken, vet, att denna lagstiftning blott var en omarbetning, mera en redaktionell omarbetning af de äldre stadgandena, samt att densamma blott innehöll obetydligt nytt. Några verkningar af denna lagstiftning — och allra minst några sybara verkningar — har väl aldrig någon tänkt sig skola ifrågakomma. Men däremot förstår jag mycket väl, att en orsak för lagberedningen att här draga sig undan närmast kan vara, att bithörande frågor äro så pass invecklade och svårlösta och beröra så många sociala och kulturella spörsmål, som måste i samband med en lagstiftning på detta område lösas, att lagberedningen ryggat tillbaka för den uppgiften, då den, såsom man lätt kan förstå, gärna vill börja med något mera opportunt och så snart som möjligt framvisa något resultat af sin verksamhet. Jag tror också, att det är ganska lyckligt att undvika dessa två lagstift-

*Angående
anslag till lag-
beredningen.
(Forts.)*

*Angående
anslag till lag-
beredningen.
(Forts.)*

ningsområden, tills lagberedningen fått fullt klart för sig, hvilka stora och viktiga uppgifter densamma har att värna om på de kulturella och sociala områdena. Beredningen riskerar då ej att från början förfuska sitt arbete, om den nämligen först börjar vid en senare tidpunkt, då den är fullt på det klara med sin uppgift. Jag anser därför, att äfven ett undanskjutande af denna afdelning utaf lagstiftningen i det stora hela är på sin plats, fastän jag ej förstår de härför anförda motiven. Och man ser gärna ett sådant undanskjutande äfven i den skandinaviska civillagstiftningens intresse.

Härefter anmärker lagberedningen mycket riktigt, att de ämnen, som sammanförts under byggningsbalken, »äro till innehållet delvis så skilda, att deras upptagande till gemensam behandling icke lärer böra ifrågasättas», och att »icke heller någon särskild mer betydande afdelning af detta område synes beredningen för närvarande ägnad att utgöra föremål för beredningens behandling».

Så stannar lagberedningen slutligen vid jordabalken och framhåller särskildt, att lagstiftningen om lega af jord på landet och hus i staden är särskildt lämpad för omarbetning; och så tillägger lagberedningen dessutom följande: »Men jämväl andra delar af samma rättsområde, äfven sådana, hvilka ingå i särskilda författningar, såsom förordningarna om lagfart och om inteckning med flere, synas med fördel kunna göras till föremål för en revision i syfte att utan grundväsentliga förändringar åstadkomma förbättringar i särskilda bestämmelser». Det är ju en ganska lycklig tanke att taga itu med jordabalken, men det har ifrågasatts, huruvida det tillkommer en lagberedning, som skall utarbета stora och grundläggande lagförslag, att särskildt i frågor rörande intecknings- och lagfartsväsendet allenast inlåta sig på att utan grundväsentliga förändringar åstadkomma förbättringar endast i de särskilda bestämmelserna. Vi veta ju, att vårt fastighetsboks-system blott blifvit betraktadt och vid många tillfällen framhållet såsom blott en öfvergångsform till ett verkligt grundboksystem. Enligt det verkliga grundboksystemet äro själfva fastighetsböckerna hufvudsaken. Hvad som där är inskrifvet, gäller oryggligt; protokoll och annat äro blott bilagor till själfva boken. Enligt vårt fastighetsboks-system är förhållandet motsatt: protokollet äger där ensamt vitsord, och själfva fastighetsboken är endast ett register till protokollet utan vitsord i något afseende. Om man nu verkligen vill komma till ett ordentligt fastighetsboks-system, skall man ej nöja sig med att blott bättra upp det nuvarande, som i sig själf från sin synpunkt är ganska bra och knappast kan afsevärdt förbättras, utan man bör väl slå in på den vägen, att man försöker komma till ett fastighetsboks-system, som dels bereder full trygghet åt alla, hvilket det nuvarande icke gör, dels bereder möjlighet att realisera det gamla önskemålet att få bort inteckningsförynelsen, hvilket äfven anses svårigen gå för sig under nuvarande förhållanden. Det är klart, att det vore en för lagberedningen värdig uppgift att göra upp ett sådant

förslag, så att man åtminstone finge se, huru det toge sig ut, och huruvida man därmed skulle kunna vinna den fördel, som obestriddligen är förenad med ett genomfördt grundbokssystem.

Jag skall nu blott be att få tillägga några ord om den lagbyrå, som försvunnit, därigenom att lagberedningen inrättades. Det är icke utan, föreställer jag mig, att lagbyrån lämnat ett ganska stort tomrum efter sig. Denna lagbyrå hade att behandla och bereda alla dessa speciella lagförslag, som påkallades genom framställningar från Riksdagen eller på grund af andra förhållanden. När nu lagbyrån är borta och lagberedningen fått större och mera vidtfamnande uppgifter, är man inom justitiedepartementet för beredningen af dessa lagärenden hänvisad till byråchefen för lagärenden och — i den mån, som göromålen det tillåta — expeditionschefen. Detta kan ej annat än medföra stora olägenheter i följd af de hopade laggöromål, som hvarje år föreligga, och kan ej leda till annat, än att de lagändringar, som Riksdagen omedelbart begär, blifva ännu ytterligare försenade.

Emellertid finnes det ju utvägar att i någon mån afhjälpa detta. Man får naturligtvis använda den utvägen att förordna personer att hjälpa till och aflöna dem med de s. k. besparingarne.

Vidare måste man med den allra största tillfredsställelse konstatera, att Kongl. Maj:t nu nyligen vidtagit en verkligt mycket nyttig åtgärd, hvilken äfven jag tillät mig vid förra riksdagen framhålla såsom oundgänglig. Det har nämligen stadgats, att ej alla civillagsfrågor skola öfverlämnas till justitiedepartementet, utan att vissa slag af dem skola stanna i det departement, dit de från innehållets synpunkt rätteligen höra. Därigenom har man ändtligen fått fram den viktiga principen, att själfva sakfrågan kommer till sin rätt och att vederbörande departementschef kommer att stå såsom en man bakom sitt lagförslag, hvilket ju ej var händelsen, då alla sådana frågor öfverfördes till justitiedepartementet. Detta departement kunde naturligtvis icke behärska alla områden, på hvilka dylik lagstiftning af en eller annan anledning erfordrades. Men jag tror dock, att äfven om det sakliga i dessa lagförslag vinner på denna anordning, det fortfarande skall visa sig, att man i dessa departement behöfver hjälp från justitiedepartementet för den formella behandlingen af lagfrågorna.

För det tredje kan man för att fylla tomrummet efter lagbyrån tänka sig, att lagberedningen i viss mån äfven kunde användas för uppgörande af förslag till lagar, som hade en mera omedelbar betydelse för tillfället och som kräfde en snabb behandling. Men man måste erkänna, att i regel detta dock är en uppgift, som ej kan läggas på lagberedningen, då denna därigenom allt för mycket skulle störas i sin uppgift att planlägga de större och mera omfattande lagförslagen.

Och när lagberedningen nu kommit till stånd och fått denna uppgift, är det af största betydelse, att man lojalt och på alla sätt stöder den och önskar den framgång i dess viktiga arbete.

Angående
anslag till lag-
beredningen.
(Forts.)

Angående
anslag till lag-
beredningen.
(Forts.)

Men för framgången af lagberedningens arbete fordras också, att lagberedningen ifrån sin sida ser lagfrågorna tidsenligt och lägger dem i det framtidsplan, som af förhållandena betingas. Man får nämligen icke, såsom så lätt händer, betrakta lagstiftningen såsom själfändamål. Lagberedningen bör ej anse sig endast ha till uppgift att, som man säger, producera ren juridik, utan särskildt i våra tider måste lagstiftningen vara en tjänarinna åt de nya rättstankar, som röra sig i tiden, och i all synnerhet stödja och upptaga de sociala frågor, som inåt och utåt tilldraga sig vår uppmärksamhet.

En sådan social fråga — jag vill säga det mycket försiktigt, ty om alla sådana saker anses man ju knappast få tala — en sådan social fråga är en ny, förständig och fruktbringande skandinavism. Denna framtidssak, framförd utan chauvinism, men såsom uttryck för en historisk och faktisk nödvändighet, innebär i sig ett mål, till hvilket vi måste börja att blicka hän, och det är därför också nödvändigt att då och då tala därom.

Det är under sådana förhållanden mycket oriktigt af lagberedningen att särskildt söka sak med den skandinaviska civillagssiftningen, därför att lagberedningen därigenom skulle få något opportunt att själf syssla med.

Då jag tänker på den saken, erinrar jag mig den gamla myten om konung Ane, som hvart tionde år offrade en af sina söner för att undgå döden och få fortleva en dådlös tillvaro. Jag tror, att lagberedningen skulle mycket missförstå sitt eget intresse, om den ansåge sig böra komma någon af tidens stora frågor till lifs för att själf få lefva. Det behöfver icke lagberedningen, och jag är förvissad om, att den en gång skall komma till insikt om, att den icke behöfver det. Men skulle det verkligen inträffa, att lagberedningen komme i den ställning, att detta för lagberedningen framställde sig såsom en nödvändighet, då får jag verkligen säga, att jag skulle önska, att det inträffade något liknande, som skedde, då konung Ane ville offra sin tionde och sista son. Härom täljer nämligen sagan de enkla orden: »Men svearne tilläto det ej; — och så dog Ane.»

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9—17.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

§ 6.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 8, angående regeringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—7.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—20.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

§ 7.

Till afgörande förelåg härefter bevillningsutskottets betänkande n:r 5, i anledning af väckt motion om tullfrihet för klorzink. *Om tullfrihet för klorzink.*

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 70, hvilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade herr *K. G. Karlsson* i Göteborg föreslagit, att Riksdagen måtte besluta sådan ändring i gällande tulltaxa, att ifrågavarande artikel, klorzink, måtte få i landet tullfritt införas.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, med afslag å herr *Karlssons* motion, besluta, att gällande tullsats å klorzink skulle bibehållas oförändrad.

Om tullfrihet
för klorzink.
(Forts.)

Vid betänkandet funnos följande reservationer:
af herr *K. G. Karlsson* i Göteborg, som på särskildt anförda
skäl hemställt, att ifrågakarande motion måtte af Riksdagen bifallas;
samt

af herrar *Bromée* i Billsta, *Jansson* i Krakerud, *Beckman*, *Pantzarhielm* och *Höjer*, hvilka ansett, att motionen bort af utskottet
tillstyrkas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till:

Herr *K. G. Karlsson* i Göteborg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har i förevarande motion framhållit, att den artikel, hvarom nu är fråga, är både nyttig och nödvändig för åtskilliga industriella ändamål. Jag har äfven framhållit, att ifrågakarande artikel icke tillverkas inom landet, och slutligen har jag erinrat om, att en bland de ledande principerna vid uppgörandet af vår nu gällande tulltaxa har varit den, att sådana artiklar, hvilka kunna sägas vara nyttiga och nödvändiga för den inhemska industrien, men hvilka icke tillverkas inom landet, har man i allmänhet befriat ifrån tullsater. Därför har jag också yrkat på tullfrihet för ifrågakarande artikel klorzink.

Utskottet har bekräftat, att ifrågakarande artikel har en ganska mångsidig användning; utskottet har också bekräftat, att artikeln i fråga icke tillverkas inom landet. Men det oakadt afstyrker utskottet motionen. Och hvarför afstyrker utskottet motionen? Jo, skälen därtill återfinnas på andra sidan af betänkandet. Utskottet säger där: »Då emellertid tillverkningen af klorzink är synnerligen enkel, och det i öfrigt kan antagas, att inom den närmaste framtiden, sedan den påbörjade zinkproduktionen — märk väl, icke klorzinkproduktionen — inom vårt land tagit fart, äfven tillverkningen af klorzink här i landet kommer att bedrivas, anser sig utskottet» etc. Sålunda, i det här sällsynta fallet är det icke en pågående industri, som utskottet vill skydda, utan det är en industri, som utskottet tänker sig möjligen kunna komma till stånd i framtiden.

Utskottet säger, att tillverkningen af klorzink är synnerligen enkel. Mig förefaller det, att om så är förhållandet, har den industri, som utskottet tänker sig möjligen kunna komma till stånd, just icke något behof af det skydd, utskottet vill tillförsäkra densamma.

Utskottet talar vidare om den i vårt land påbörjade zinkproduktionen. Detta har afseende på en anläggning vid Trollhättan, där fråga är om att på elektrolytisk väg framställa zink. Men det torde väl dock, mina herrar, vara en rätt stor skillnad på en dylik anläggning och en kemisk teknisk fabrik, afsedd för framställning af zinkpreparat.

Jag tror, att vi kunna vänta med skyddet för denna fabrikation, åtminstone tills den verkligen påbörjats här i landet. När så skett,

och om den då befinnes vara mycket enkel, som här sagts, är det ju möjligt, att det icke blir behof af något skydd på detta område.

*Om tullfrihet
för klorzink.
(Forts.)*

Det förefaller mig, som om utskottet vid bedömandet af denna fråga icke låtit reella grunder vara afgörande. Man skulle nästan vara frestad att säga, att godtycket varit det afgörande, när utskottet fattade sitt beslut.

I tulltaxan finnes en bestämmelse, att klorzink skall förtullas som kemiskt-tekniska preparater. Dessa preparater draga en tull af 15 % af värdet. Utskottet tyckes helt enkelt vara utaf den åsikten, att när detta en gång är skrifvet, skall det stå där. Ty, som sagdt, några tillfyllestgörande skäl äro icke anförda.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Almqvist: Herr talman! Åtgången inom landet af artikeln klorzink är, såsom motionären anført, ganska svår att angifva, enär den införes under rubriken kemiskt-tekniska preparater, som draga en tull af 15 procent af värdet. Emellertid gjordes inom utskottet en beräkning, att i vårt land konsumeras högst 100 ton klorzink om året, motsvarande i värde ett belopp af cirka 20,000 kronor; 15 procent härå utgör sålunda 3,000 kronor.

Nu hemställer jag till herrarne, om det verkligen för en så obetydlig tullavgift kan vara skäl bifalla det af motionären framställda förslag, helst som man numera har full visshet om, att zinkproduktion redan börjat på ett ställe och inom kort skall komma till stånd äfven vid en annan fabrik inom landet.

På grund af dessa förhållanden ber jag att få yrka bifall till utskottets förevarande betänkande.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Herr talman! Mine herrar! Den föregående talaren har hufvudsakligen baserat sitt yrkande om afslag å motionen och bifall till utskottets hemställan på den ringa omfattning konsumtionen af ifrågavarande artikel har. Jag ber då att få framhålla, att det är alldeles omöjligt att bilda sig någon verklig föreställning om denna konsumtion, just på grund däraf att artikeln i fråga icke föres under särskild rubrik i tulltaxan. Jag har mig bekant, att en firma importerat omkring 50 tons klorzink pr år. Det gör, om man beräknar värdet, såsom fallet var föregående år, till 230 kronor pr ton, 11,500 kronor. Tullen härå efter 15 procent af värdet uppgår till omkring 1,700 kronor. Nu kan man visserligen säga, att detta är en obetydlighet. Men jag upprepar, att det är omöjligt att veta, huru mycket af denna vara öfriga importörer samtidigt tagit in. Det är ju endast *en* importör, som infört den af mig angifna kvantiteten.

Jag vill påpeka den mångsidiga användning, som klorzink har. Utskottet säger själf, att artikeln »klorzink eller zinkklorid användes

*Om tullfrihet
för klorzink.
(Forts.)*

såsom impregneringsmedel för järnvägssyillar och trä i allmänhet, men begagnas äfven i tygtryckerier och färgerier samt såsom desinfektionsmedel och för medicinska ändamål äfvensom uti lödvatten och lödsalt».

Nu skulle man ju, äfven om man vill medgifva, att omsättningen af artikeln i fråga är tämligen begränsad, kunna tänka sig, att den relativt höga tullsats, som åsatts densamma, bidrager att minska konsumtionen, och att konsumtionen af denna artikel skulle blifva större, om tullen borttoges. Som sagdt, i alla händelser är det alldeles omöjligt att taga reda på den verkliga förbrukningen af ifrågavarande artikel. Och därför synes det mig vara ett ganska svagt skäl för afslag, det som af den föregående talaren anfördes.

Jag vill också hemställa till kammaren, om jag icke har rätt i den uppfattningen, att, därest det här vore fråga om en artikel, som ej importerades i så obetydlig mängd, utan i stället inbragte staten stora tullinkomster, man skulle vid ett liknande förslag som nu säga: »Nej, det skola vi akta oss för! Det är en kassaartikel, som vi icke ha råd att afvara.»

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Brodin: Då jag biträdt utskottets hemställan om afslag å föreliggande motion, skall jag be att få yttra några ord för att icke blifva misstänkt att hysa alltför protektionistiska åsikter.

Det protektionistiska systemet har för närvarande så utvecklats sig i vårt land, att det kan vara skäl att icke vidare fortgå i denna utveckling. Och då så godt som alla stater anslutit sig till detta system, antager jag, att den tid ej måtte vara aflägsen, då olägenheterna af den inskränkning i handel och produktion, som är en följd däraf, skola föranleda, att det måste blifva öfverenskommelser staterna emellan genom handelstraktater för att underlätta samfärdseln och varuutbytet mellan de olika länderna.

Under sådana förhållanden anser jag olämpligt att rubba på en tullsats, så vida icke fullständig utredning gifvit vid handen, att sådant är nödvändigt och nyttigt.

Den här ifrågasatta tullfriheten beträffande klorzink angår ett kemiskt-tekniskt preparat enligt tulltaxan, och det är visserligen sant, att man icke kan af statistiken se, huru stor importen däraf i verkligheten varit. Men motionären har här i kammaren och inom utskottet upplyst, att en importör, som han kände och som synes hafva lämnat honom upplysningar för motionen, importerat cirka 50 tons klorzink om året; och tillade han, det är antagligt, att den öfriga importen i landet icke varit större.

Under sådana förhållanden och då det gäller en så liten artikel, som den ifrågavarande, skulle en nedsättning af tullen icke verka därhän, att klorzinken blefve billigare, utan följden blefve endast den, att importörerna af denna vara finge en större handelsvinst. Och jag kan icke inse det lämpliga uti att man oupphörligen ändrar tull-

satserna, den ena gången till fördel för importörerna, den andra gången till skydd för fabrikanterna. Vi komma ju snart att öfvergå till andra utlåtanden af bevillningsutskottet, som än afse att få tullförhöjning till stånd för att hjälpa en fabrik, som nyss är anlagd, ja, icke ens hunnit börja arbeta, än vilja, att ingen tull skall finnas, för att därigenom de eller de fabrikanterna skola skyddas. Jag kan icke inse det vara riktigt, att Riksdagen ändrar tullsatserna för sådana där artiklar, hvilka äro af mindre väsentlig betydelse, och det bara för att gifva några enskilda fabrikanter eller bolag tillfällen till fördelar.

*Om tullfrihet
för klorzink.
(Forts.)*

På grund häraf har jag biträdt utskottets hemställan om afslag, och får jag jämväl här yrka bifall till utskottets förslag.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af den siste talarens utsago, att jag inom utskottet (således återigen en liten utskottsinteriör) skulle hafva yttrat mig ungefär så, att en importör hade importerat — såsom jag förut uppgifvit — cirka 50,000 kilo klorzink, och att det vore antagligt, att de öfrige importörerna tillsammans icke importerat mera. Så föll dock icke mitt yttrande inom utskottet, hvilket jag hoppas utskottets öfriga ledamöter kunna bestyrka. Jag yttrade mig i stället ungefär så, att jag, efter att hafva konstaterat tillvaron af en importör med en import af 50,000 kilogram, sade, att om man — för att tillmötesgå motsidan, som ville göra importen af denna artikel mycket ringa — antoge, att alla öfrige importörer tillsammans icke importerat mera än den först nämnde, så vore dock denna import icke så utan all betydelse. Det är dock en väsentlig skillnad emellan detta mitt yttrande, och det påstående, herr Brodin gjort, att jag direkt skulle hafva sagt, att öfriga importörer tillsammans icke importera mera än 50,000 kilogram.

Af herr Brodins resonemang för öfrigt i denna sak tycktes framgå, att han ville hålla på status quo på detta område. Ja, detta skulle äfven jag ytterst gärna vilja göra, om blott motsidan också ville vara så god och taga hänsyn till denna önskan. Nu hafva vi emellertid alls icke förnummit något uttryck för någon önskan i det afseendet från motsidan, och då vill icke heller jag ålägga mig någon förpliktelse att vördsamt böja mig för den nu bestående tulltaxan och att icke under några förhållanden föreslå ändringar i densamma.

Herr Brodin yttrade vidare, att det icke vore skäl att ena gången föreslå tullsats till skydd för en fabrikant, men en annan gång föreslå borttagandet af en tullsats till förmån för en importör. Jag ber då att häremot få framhålla, att detta väl ändock är att ställa saken i orätt belysning. Det blir väl nämligen i allmänhet så, att det beträffande importen af en viss artikel icke så synnerligen länge öfverlemnas åt *en* firma att ombesörja denna import, utan nog sörjer konkurrensen för att vinsten icke blir oskäligen. Blir vinsten stor, så kommer nog importen att fördelas på olika firmor, som konkurrera

Om tullfrihet för klorzink. om densamma, och därigenom drages priset ned. Jag kan således icke anse borttagandet af tullen ske till förmån för en enda firma.
(Forts.)

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Hela vårt tullsystem afser ju att skydda våra näringar. Om det är riktigt, kan man väl med rätt fråga: hvarför skola då vissa näringar betala finanstullar?

Denna vara användes ju till och med vid pappfabrikation och då man funnit, att denna industri är i ett tryckt läge, vore det väl rättast att taga bort en finanstull, som den nu måste erläggas, och som ingen annan näring har någon nytta af.

Dessutom skall jag be att få påpeka en annan sak. Det var till och med två ärade talare, som låtit oss veta, att importen af denna artikel är mycket liten. Jag vill icke bestrida detta. Men är detta sant, att importen är så liten, som desse talare nämnde, huru kunna herrarne då tänka sig, att det skall kunna uppstå en fabrikation inom landet för en konsumtion, som är så ytterst liten, som de påstodo. Således synes det mig, som om det skälet, att man skulle kunna bygga upp en industri inom landet med tillhjälp af denna finanstull, också skulle vara ett misstag. Man må betrakta frågan ur hvilken synpunkt som helst, vare sig ur protektionistisk synpunkt eller ur frihandelsynpunkt, så måste man vara ense om att då det gäller finanstullar, så bör man sätta dylika tullar endast på lyxartiklar och njutningsmedel.

Då således, såvidt jag kan förstå, alla skäl tala för bifall till reservationen, skall jag be att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Lindblad: Det är knappast så, att detta är någon finanstull, utan det är nog en skyddstull. Ty onekligen hafva vi allaredan produktion af zink, och har man detta, så får man mycket lätt en klorzinkproduktion, som kan aldeles mota den import, som nu äger rum.

Förhållandet är för öfrigt det, att det finnes redan nu personer som själfva tillverka den klorzink, hvaraf de hafva behof. Som fabrikationen är ytterligt enkel, kan jag icke inse, hvarför icke äfven den fabrikant, som motionären uppgifver hafva importerat och använt en kvantitet af 50 tons, själf skulle kunna framställa varan. Jag anser, att den ifrågavarande tullen är mycket lämplig därför, att den borde förhindra, att man, så att säga, går öfver ån efter vatten.

Förhållandet är nog ej alltid, som motionären trott, att man »vid uppgörandet af vår nu gällande tulltaxa följt den principen, att sådana importartiklar, som icke tillverkas inom landet, skola vara tullfria». Flere exempel torde ej vara omöjligt att uppleta, men särskildt fäste man inom utskottet motionärens uppmärksamhet på att det finnes en artikel, nämligen kobolt, som visserligen varit föremål för tillverkning

inom landet, men nu icke vidare är det, och att denna artikel dock står kvar i tulltaxan, där den är åsatt en tull af en krona per kilo. *Om tullfrihet för klorzink. (Forts.)*

Att för en artikel med så liten användning som klorzink ändra tulltaxan, det torde icke vara lämpligt, i synnerhet då man besinnar, att det är en mycket stor mängd saker, som äro sammanförda under den omfattande rubriken »kemiskt-tekniska fabriker». Detta syntes för flertalet inom utskottet olämpligt.

Därför får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag därå och bifall i stället till den af herr K. G. Karlsson i Göteborg afgifna, vid betänkandet fogade reservationen. Herr talmannen, som nu framställde propositioner å dessa yrkanden, faun den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag åt utskottets berörda hemställan, bifallit den af herr K. G. Karlsson i Göteborg afgifna, vid betänkandet fogade reservationen.

Omröstningen utvisade 108 ja mot 73 nej; och hade alltså kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Bevillningutskottets härefter föredragna betänkande n:o 6, i anledning af väckt motion om tull å saltad och torkad fisk, blef af kammareu godkänt.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns därefter i ordningen upptaget bevillningsutskottets betänkande n:o 7, i anledning af väckt motion rörande tullen å formalin.

Angående tullen å formalin.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 84 hvilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade herr *H. F. A. E. Pantzarhielm* föreslagit,

Angående
tullen å
formalin.
(Forts.)

att Riksdagen behagade besluta, att tullen å formalin, som för närvarande utginge med 15 procent af varans värde, måtte bestämmas till 30 öre per kg. formalinlösning af intill 40 procent formalinhalt samt att tullen å formalin i fast form måtte komma att utgå med 25 procent af varans värde.

Utskottet hemställde,

att Riksdagen, i anledning af herr Pantzarhielms förevarande motion, måtte besluta, att tullen å formalin i lösning skulle bestämmas till 20 öre för kilogram samt att tullen å formalin i fast form skulle utgå med 20 procent af varans värde, äfvensom att i följd häraf i tulltaxan skulle införas en så lydande rubrik:

Formalin:

i lösning	1 kilogram	0: 20
i fast form	100 kronor	20: —

Vid betänkandet voro fogade reservationer af herrar *Bromée* i Billsta, *Jansson* i Krakerud, *Brodin*, *Almqvist*, *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Beckman* och *Höjer*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Herr Wawrinsky i Saltsjöbaden: Herr talman! I sin motivering till det nu upplästa förslaget yttrar utskottet, bland annat, att formalinet »utgör, såsom ock motionären erinrat, ett synnerligen kraftigt och numera mycket användt desinfektionsmedel.» Det må nu vara mycket sant, att många personer finnas, som fortfarande hafva tilltro till detta desinfektionsmedel. Men lika sant är nog också, att å andra sidan många finnas, som icke hysa förtroende till formalinet såsom desinfektionsmedel, och som hålla före, att det icke är lämpligt såsom sådant. Själf hör jag till den senare gruppen, hvilken icke kunnat blifva öfvertygad om att formalinet är lämpligt för det berörda ändamålet.

I det land, där formalinet först startades och skickades ut i marknaden, nämligen Frankrike, har detta medel, åtminstone så vidt jag har mig bekant, ännu icke kommit till någon allmänare användning. Jag har också ur första hand erfarit, att hvarken professorn i hygien vid Pariserfakulteten eller inspektören för allmänna hälsovårdsväsendet i Frankrike gilla detta medel, samt att de aldrig tillrådt dess användande såsom desinfektionsmedel, ej heller själfva användt det därtill, emedan det befunnits vara i praktiskt afseende mindre användbart.

Här i Stockholm fick formalinet till en början en mycket stor användning, egentligen på grund af förordande från en entusiastisk men måhända icke alltid så kritisk kollega, men så småningom har användningen däraf allt mer och mer minskats. I detta afseende har jag skaffat mig uppgifter från Stockholms hälsovårdsnämnd, och af

dessa uppgifter framgår, att, medan under åren 1898 och 1899 formalin användes vid 2,211 resp. 2,688 desinfektioner, antalet af därmed utförda desinfektioner sedermera nedgått, under år 1900 till 447, år 1901 till 408 och år 1902 ända till 353. Skälet till denna nedgång är, att man numera icke här i Stockholm i regel använder formalin vid desinfektion efter akuta smittosamma sjukdomar; i dessa fall brukas det endast, för så vidt lägenhetsinnehafvaren eller hans läkare påyrkat det, hvilket emellertid ganska sällan inträffar. Däremot användes formalinet fortfarande vid desinfektion efter tuberkulossjukdomar.

I förbigående vill jag påpeka ett yttrande af motionären, hvilket måhända skulle kunna missuppfattas. Han uppräknar nämligen flere slag af bakterier, hvilka dödas af formalin, och bland dessa nämner han äfven mjältbrandsbacillen. Nu finner jag visserligen af utlåtandet, att motionären därefter tillägger: »I utlandet har formalin därför vunnit en mycket stor användning vid desinficering af sådana lokaler, hvari vistats *personer*, behäftade med smittosamma sjukdomar», och att han alltså icke menat, eller åtminstone icke uttryckligen sagt, att formalinet kunde användas vid desinfektion efter mjältbrand. Men då hans yttrande, att formalinet dödar mjältbrandsbaciller i alla fall skulle kunna missförstås, har jag velat påpeka saken och framhålla, att formalin såsom desinfektionsmedel efter mjältbrand icke alls är lämpligt. Och det är mycket säkert, att den veterinär, som skulle begagna sig af formalin vid desinfektion af en ladugård där mjältbrand förefunnits, skulle ådraga sig en skarp skrapa härför och sannolikt riskera, att betalning af desinfektionsräkningen skulle vägras, ty det finnes för ifrågavarande ändamål mycket billigare, säkrare och bättre medel än formalin.

Då jag nyss nämnde, att inom hufvudstaden en nedgång skett i formalinets användande, så vill jag emellertid också erkänna, att man i landsorten fortfarande begagnar sig rätt mycket af formalinet såsom desinfektionsmedel. Men då man af erfarenhet vet, att de sanitära åtgärder, som komma till användning inom hufvudstaden, inom längre eller kortare tid öfvergå äfven till landsorten, hyser jag för min del intet tvifvel, att icke äfven i detta fall landsorten snart skall komma efter och betydligt inskränka formalinets användande; det kan ju hända, att därmed icke går så fort, men förr eller senare kommer nog landsorten att härvidlag följa hufvudstadens exempel.

Vid det förhållande, jag nu påpekat, förefaller det mig, som om det nästan vore en björntjänst, som man, ifall tullen på formalin höjdes, skulle göra den fabrik i Skåne, hvarom här är fråga i motionen och hvars tillverkning motionären vill skydda. Fabriken kunde ju nämligen härigenom blifva lockad att nedlägga ett större kapital på en fabrikation, som antagligen icke sedermera skulle kunna hållas uppe just på grund af den minskade användningen af formalin såsom

Angående
tullen å
formalin.
(Forts.)

Angående
tullen å
formalin.
(Forts.)

desinfektionsmedel, hvilken jag för min del är öfvertygad skall mycket snart komma att inträffa.

På grund af hvad jag nu anfört torde herr talmannen finna, att jag icke utan mycket stor tvekan skulle kunna vara med om en förhöjning af tullen på formalin. Men då jag sedan, med ledning af utskottets beräkningar söker klargöra för mig, huruvida den föreslagna tullförhöjningen kan vara *behöflig* för en formalinfabrikation inom Sverige, så öfvergår denna tvekan till full visshet därom, att så icke är fallet. På sidan 8 af bevillningsutskottets föreliggande betänkande, yttrar nämligen utskottet: »Priset å formalin i lösning intill 40 proc. är omkring 1 mark (90 öre) för kilogram. Den fasta formalinen, som till största delen förekommer i pastiljer, betingar i pris från omkring 7 mark (6 kronor 30 öre) till omkring 12 mark (10 kronor 80 öre) för kilogram.» Jag vill nu icke fästa mig vid det senare slaget af formalin, eller formalin i fast form, ty den användes ytterst litet och, efter hvad jag tror mig veta, aldrig här i Stockholm, utan jag håller mig blott och bart till formalin i lösning, hvilket preparat också är det enda som svenska farmakopén upptager. I fråga om detta slag af formalin säger nu utskottet — och jag förmodar, att utskottet fått sina uppgifter från motionären, hvilken ju själf har plats inom utskottet — att priset är en mark per kilogram. Därmed skulle väl också antydvas, att priset här i Sverige jämväl skulle utgöra omkring en mark, eller låt oss säga en krona. En sådan slutsats anser jag nämligen vara tillätlig, ehuru den ej finnes omnämnd i betänkandet.

Nu är emellertid fallet, att denna utskottets uppgift, att priset på formalin är en mark pr kilogram icke är fullt exakt. Af de sista prislistorna från de kemisk-tekniska affärerna i Tyskland framgår nämligen, att priset hos firman Hasche & Woge i Hamburg är 1 mark 75 pfennige, hos Gehb & C:o i Dresden 1 mark 60 pfennige och endast i en enda prislista, nämligen från den E. Merch förekommer ett så lågt pris som 1 mark 45 pfennige. Detta är således det lägsta pris, som angifves från de firmor, från hvilka de svenska apotekarne inköpa sina varor. Om således den svenska farmakopén kan tillverka sitt formalin till ett pris af 1 krona, under det att tyskarne begära 1 mark 45 pfennige å 1 mark 75 pfennige, så måste detta bero på endera af två omständigheter. Antingen tillverkar den svenska fabriken vara af sekunda kvalitet, eller om varan är af prima kvalitet, måtte denna fabrik sitta inne med någon fabriks-hemlighet, som gör att den kan för billigare pris tillverka formalin än de stora tyska engros-firmorna. I båda dessa fall är emellertid tullen obehöflig; i första fallet af det skäl, att fabriken helt säkert snart skulle bli tvungen att stänga sina portar af brist på arbete, ty den apotekare, som hade sekunda vara, skulle vid första visitation få anmärkning härför, och han skulle icke vidare vända sig till den svenska fabriken. I det andra fallet åter, hvilket jag förutsätter här föreligga, nämligen att affären tillverkar prima vara, då är tullen också obehöflig, ty man behöfver ju icke

vara någon stor räknemästare för att finna, att konkurrensen med de tyska affärerna, som hafva mycket högre pris än den svenska, icke skulle vara svår, och att prisskillnaden fullt uppväger den högre tull, som här är föreslagen, så att den svenska affären bör vara i stånd att göra en god förtjänst. Som sagdt i båda fallen är tullen alldeles öfverflödig.

Nu kan man ju säga, att saken icke spelar någon roll och att denna lilla förhöjning på 5 à 10 öre kan man väl betala för att uppmuntra en svensk affär. Ja, men det spelar dock icke så liten roll. Enligt de af Kungl. Maj:t fastställda grunderna för bestämmande af prisen å medicinalier och läkemedel skall till handelspriset läggas först assurans 1 proc., så tullavgift enligt gällande tulltaxa, här 15 proc., och till sist emballage och frakt 30 proc. och på sammanräknade beloppet skall därefter läggas 100 proc. handelsvinst. Följaktligen hvarje 5-öring, hvarmed tullen höjes, betyder en förhöjning af 10 öre i varans försäljningspris, hvarje 10-öres förhöjning af tullen en förhöjning af priset med 20 öre och hvarje tullförhöjning å 20 öre en prisförhöjning af 40 öre. Det är visserligen i hvarje fall ej så stora summor men då priset på en formalindesinfektion redan förut är ganska högt — jag har fått mig meddeladt, att här i Stockholm kostar en sådan desinfektion 3 à 4 kronor för hvarje rum — kunna herrarne förstå, att jag icke kan vara med om att ytterligare höja priset på formalinet. Jag ömmar visserligen för den kemisk-tekniska fabrikationen i vårt land, men jag ömmar mera för allmänhetens och framför allt för den mindre köpstarka allmänhetens kassa, och för den är det dock en ganska betydlig utgift, som kommer i fråga, då man fordrar desinfektion med formalin.

Då jag således icke kan inse, att man genom denna tull skulle göra den fabrik, hvarom här är fråga, någon verklig tjänst, men däremot anser, att man skulle göra allmänheten en otjänst genom att höja tullen på formalin, ber jag att få yrka afslag å utskottets förslag.

Herr Pantzarhielm: Herr talman, mine herrar! De vackra ord, med hvilka den siste ärade talaren avslutade sitt föredrag, skulle kunna gifva anledning till antagandet, att han ömmade så mycket för den betalande allmänheten, att han icke på något vis vill vara med om att höja priset på formalin. För min enskilda del — jag åhörde mycket noga hvad han sade -- fick jag likväl den uppfattningen, att det nog icke var den köpande allmänheten och den fattiga befolkningen, som skulle skyddas, utan apotekarne och det pris, hvilket apotekarne taga för en allmänt erkäud nyttig vara.

Jag har här, herr talman, två handlingar, den ena utgifven af provinsialläkaren Nils Englund, den andra ett utdrag ur en tysk tidskrift — utgifven år 1900 — för hygien och infektionssjukdomar, däri d:r Flügge, direktör för hygieniska institutet i Breslau, och d:r R. Koch, direktör för institutet för infektionssjukdomar i Berlin, båda

*Angående
tullen å
formalin.
(Forts.)*

Angående
tullen å
formalin.
(Forts.)

mycket bekanta personer i detta afseende, på det allra varmaste förordna användningen af formalin som desinfektionsmedel. Den svenske läkaren doktor Englund har särskildt varit i Tyskland på ett stipendium för att studera saken. Han har skrivit i entusiastiska ordalag om densamma och satts i tillfälle att i Stockholm på professor Ernst Almquists hygieniska laboratorium pröfva formalinets egenskaper och förordar det som sagdt på det allra varmaste. Jag vill endast citera en enda punkt utaf det af prof. Almquist skrifna företalet till den här boken: »Särskildt under de senaste gångna två åren — den är skrifven år 1895 — har i utlandet utförts en stor mängd undersökningar öfver ett nytt desinfektionsmedel, formaldehyd, som visat sig äga en förvånansvärd förmåga att döda bakterier».

Hvad jag i motionen uppgifvit angående denna formalinets förmåga att döda bakterier har jag således icke själf hittat på, utan hämtat från vetenskapliga arbeten. Samme talare yttrade äfven, att mjältbrandsbacillen icke dödas af formalin, och tillade, helt vänligt, att jag skulle akta mig för att använda det för att desinficiera ladugårdar, ty då skulle jag ådraga mig en skarp skrapa. Jag vill blott fästa hans uppmärksamhet därpå, att jag icke på något yrkesmässigt sätt använder formalin och än mindre ämnar gå ut i ladugårdar och desinficiera. Han varnar också för att nedlägga större kapital på fabriken. Det är väl en sak, som rör fabriksägaren och som vi icke kunna lägga oss uti.

Sedan talade han om prisuppgifter. De prisuppgifter, som meddelas af utskottet, äro hämtade ur två priskuranter från november månad år 1902, utsläppta af Tysklands största kemisk-tekniska fabriker, och dessa pris äro fullkomligt riktiga. Men de ha det felet, att de mycket illa harmoniera med de pris, som här i Sverige tagas af återförsäljarne, det vill säga apotekarne. Jag har här uppgift på dessa pris från apotekare här i Stockholm, där det säges, att 35-procentig formalin kostar 2 kronor 80 öre pr kilogram. Samma apotekare uppgifver också olika pris på varan i Tyskland, hvilka i allmänhet öfverensstämma med de i utskottsbetänkandet angifna. De skilja sig något. De ställa sig ibland något högre och ibland något lägre, men skillnaden är obetydlig. Det ena kan ju vara partipris, det andra detaljpris. Därom vill jag icke yttra mig. Men i denna prisuppgift sägs, att från den skånska fabriken kan man köpa 35-procentig formalin — fabriken är nämligen i gång, så varningen att nedlägga kapital kommer alldeles för sent — till ett pris af 1 kr. och 40 öre i detalj och 1 kr. och 30 öre i parti. Jag vet också och skall här meddela, att denna skånska fabrik har från den största droghandlaren här i Stockholm, den som förser apotekarne med fabrikatet, erhållit erbjudande, att han skulle öfvertaga hela fabrikationen från fabriken, om den lämnades honom. Detta har nekats, därför att fabriken själf ville gå till allmänheten direkt och sälja varan billigare. Nu kostar den på apoteken 2 kr. 80 öre och på fabriken 1 kr. 30 öre. Då vill jag fråga herrarne

hvad priset beträffar, finns det då något skäl att, för att söka förhjälpa detaljhandlare, droghandlare och apotekare att kunna hålla priset uppe, vägra fabriken den hjälp, som fabriken anser sig behöfva och hvarom jag senare skall tala, med anledning däraf, att på råvaran, hvaraf formalin tillverkas, lagts tull. Det är just den omständigheten, att man vill göra formalin till en apoteksvara, att man vill öfverlämna den uteslutande försäljningen till apotekarne och låta dem få tillämpa de grundsatser, som nyss upplästes ur någon bok och som synas mig vara ett fullkomligt orättfärdigt sätt att beskatta allmänheten. Det är Riksdagen men icke någon annan, som äger att pålägga svenska folket skatter, icke som här Kongl. Maj:t och apotekarne på apoteksvaror.

Ja, hr talman, hvad nu formalin beträffar, tror jag — med stöd af hvad jag läst i dessa vetenskapliga skrifter — att formalin är ett utmärkt desinfektionsmedel. Nu får man ju icke därför att man i princip är frihandlare vara orättvis i tillämpningen af tullbestämmelser. En utaf grunderna för det nu gällande tullsystemet är ju den, att om en råvara är belagd med tull, så skall också den förädlade vara, som framställes af den tullbelagda råvaran skyddas mot en för långt drifven konkurrens. Formalinet framställes som jag nyss sade af träsprit. Träsprit är ålagd en tull af 30 öre pr kg. Formalinet har däremot endast en tull af ungefär 15 öre pr kg. eller alltså blott hälften så mycket. Då är det ju icke mer än rätt, att man bereder den förädlade varan formalin ett ytterligare litet skydd mot tysk konkurrens och mot dessa apotekare, som hit till landet införa tysk formalin. Detta skydd är ju af utskottet satt ganska lågt, lägre för den förädlade varan formalin än för råvaran träsprit, beroende därpå, att endast 70 kg. träsprit åtgå för att framställa 100 kg. formalin.

Jag har, herr talman, för ögonblicket icke något vidare att tillägga, än att jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Bromée i Billsta: Herr talman! Utskottets flesta ledamöter från denna kammare ha icke kunnat vara med om det slut, hvartill utskottet kommit i denna fråga, då utskottet beslutit höja tullen på s. k. formalin. Orsaken, hvarför reservanterna icke kunnat gå med härpå, är den, att reservanterna ansett formalin vara en nyttig och användbar kemisk-teknisk vara, som mycket begagnades här i landet och som vore till nytta för hindrande af spridande af farliga sjukdomar. Det är denna viktiga orsak, som föranlett reservationen mot den föreslagna tullförhöjningen.

Nu har man ju hört af den ärade förste talaren, som är sakkännare på detta område, att formalinets nytta och värde kan vara bestridit. Men jag tror, att man ännu ute i landet har en ganska bestämd uppfattning om dess nytta och användbarhet. Ser man nu saken från denna synpunkt, torde det vara klart, att man icke vill vara med om en tullförhöjning på varan.

*Angående
tullen å
formalin.
(Forts.)*

Angående
tullen å
formalin.
(Forts.)

Det har sagts af utskottet, att det är nödigt att skydda all industri i landet och äfven den lilla industri, som finnes här för tillverkning af formalin. Jäväl, det kan ju vara nödigt att skydda all industri, men utskottet har lika litet som motionären kunnat påvisa, att någon nämnvärd införsel af detta kemiskt tekniska ämne ägt rum. Och då hemställer jag, om det kan vara nödigt att skydda med högre tull, då man icke ens kan uppgifva, huru mycket af varan föres in. Det är väl möjligt, att något införes, men det är endast obetydligt. Och hvarken utskottet eller motionären ha, som sagdt, kunnat uppgifva, huru mycket. Dessutom är, som motionären själf angifvit, råvaran till formalin, träsprit, belagd med ganska hög tull, och då träspriten tillverkas inom landet, torde också däraf vara tydligt, att varan, färdig, genom denna tull är behörigen skyddad.

Om denna tull icke afses att vara skyddstull, hvilket icke torde kunna komma i fråga, då någon nämnvärd införsel icke existerar, så kan det väl å andra sidan icke vara fråga om att tullen å formalin skulle förhöjas såsom finanstull. Det vore väl också bra oberättigadt, om denna vara fortfarande får anses vara ett utmärkt desinfektionsmedel för hindrande af farliga sjukdomars spridning, att belägga den med högre, vare sig skydds- eller finanstull.

Det är från dessa synpunkter vi reservanter ha ansett det vara alldeles obehörigt och oriktigt att nu förhöja tullen på denna vara. Och jag skall i korthet på grund af hvad jag här anført i denna del bedja att få yrka afslag på utskottets hemställan och motionärens framställning samt bifall till reservationen.

Herr Wawrinsky i Saltsjöbaden: Jag begärde ordet för att få meddela några beriktiganden af vissa yttranden, som nyss fälldes af den ärade talaren på skånebänken. Jag vill då först yttra några ord med anledning af hans uppfattning af formalinets värde. Han omnämnde ett svenskt namn, Englund, som gjort sig bemärkt i denna fråga. Det är fullkomligt riktigt. Men jag påpekade ju också nyss, att det finnes två olika partier, det ena för och det andra mot formalinet, och då är det ju icke så märkvärdigt, att man därvidlag kommer till olika synpunkter. Det är nog så i medicinska frågor i allmänhet, att åsikterna växla rätt betydligt från den ena tiden till den andra om hvad som är nyttigt och användbart. När jag först började min verksamhet som hälsovårdstjänsteman var det en trosartikel, att svafvelrökning var det enda verksamma desinfektionsmedlet. Så fick detta vika för klorrökning, denna för sublimattvättning och så kommer formalinet. Nu håller man på att gå tillbaka till användningen af tvål och vatten. Så där växlar det. Det är ju alldeles uppenbart, att så skall vara. Man ser ett fel hos ett medel och ett annat hos det andra.

Hvad mjältbrand beträffar, har jag visst icke tilltrött den ärade talaren på skånebänken att verkställa desinfektioner i ladugårdar, utan

jag nämnde, att om en veterinär skulle desinficiera en ladugård med formalin, så skulle följden blifva den och den. Jag vände mig icke alls mot motionären.

Motionären gjorde mot mig den anmärkningen, att jag förde apotekarnes talan. Jag fruktar, att, om någon apotekare varit närvarande, han icke skulle tacka mig mycket för hvad jag sagt. Ju mer vi höja tullen på en apoteksvara, desto mera förtjänar nämligen apotekaren, ty enligt taxegrunderna dubblas tullen; och ju mera vi sänka tullen, desto mindre tjänar apotekaren. Vissa apotekare skulle nog därför gärna se, att tullen höjes.

Vidare gjordes invändning mot mina uppgifter angående priserna. Jag hade nästan väntat mig det och därför försett mig med de prisuppgifter, som finnas tillgängliga, nämligen från de 4 eller 5 största firmor, från hvilka de svenska apotekarne hämta sin medicin, och jag ber att få nämna, såsom jag nyss påpekade, att i en af dessa prislistor är priset upptaget till mark 1.75 per kg, i prislistan från en fabrik i Dresden är formalinpriset mark 1.60 per kg. och i prislistan från en fabrik i Lübeck 1.40, resp. 1.30 per kg. I den sista prislistan, nämligen från en fabrik i Darmstadt, är formalinet upptaget till mark 1.45. De pris jag nämnde kan jag således vidhålla.

Detta är alltså de priser, till hvilka apotekarne här i Sverige måste köpa formalinet, då det köpes utifrån. Nu nämnde herr Pantzarhielm, att priset här skulle vara 2.80 per kg. Det är alldeles riktigt, det är apotekarnes pris. Jag talade ju också om på hvad grund detta pris kommit till. Motionären anser nu, att detta pris skulle kunna nedsättas genom direkt försäljning från fabriken, men det finns en författning, som heter näringslagstiftningen, och i den stå särskildt uppräknade några affärer, som äro undantagna från denna lagstiftning och bland dessa äfven apotekaryrket, på grund hvaraf apotekarne äro privilegierade att ensamma sälja medicin här i Sverige. Jag fruktar därför, då ju uppenbarligen formalin endast har användning såsom läkemedel — som desinfektionsmedel — och dessutom står upptaget i den svenska farmakopéen såsom sådant, att den fabrikant, som tar sig före att sälja direkt till allmänheten, utsätter sig för laga åtal. Jag medger, att risken icke är särskildt stor, ty böterna äro icke stora, men obehaget är så mycket större.

Det var med en viss förvåning jag hörde af den ärade talaren på skånebänken, att en affär skulle erbjudit sig öfvertaga agenturen för denna vara, men icke antagits, ty icke längre sedan än i går hade jag i min hand en prislista, uti hvilken den ifrågavarande affären själf uppgifver sig vara generalagent för den svenska fabriken och säger, att den icke för i handeln annat än svensk vara. Det är möjligt, att här föreligger ett missförstånd, men jag har dock velat lämna denna upplysning.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Det är ju så, att om

*Angående
tullen å
formalin.
(Forts.)*

man skall anföra skäl, väljer hvar och en sina skäl för sitt påstående. Jag skall för min del be att få ansluta mig till de skäl, som motionären anført i sin motion. Jag anser, att man får frågan mest enkel genom att använda den upplysning i motionen, som vi finna i 3:dje stycket på första sidan, att formalin dödar alla sjukdomsbaciller såväl difteri-, tuberkel- och mjältbrandsbaciller som öfriga. Då så är, kan man ju med skäl fråga, huruvida det kan vara rimligt att försöka höja dessa varor med den föreslagna tullen. Man kan väl jämföra sådana artiklar som dessa med öfriga apoteksvaror, hvilka ju i allmänhet gå tullfritt.

Men motionären upplyser dessutom, att det är ett bomullskrutsfabriksaktiebolag i Landskrona, som uppbyggt den skånska fabriken. Då framställes ju den frågan, om icke, när de anlägga en sådan fabrik, de taga i öfvervägande, huruvida det kan bära sig att bygga en sådan fabrik för ifrågavarande artikel. Då de göra det, är det ju gifvet, att de måste räkna med det bestående och således med den tullsats, som för närvarande finns. På grund af denna ha de byggt fabriken. Så kommer härtill, att motionären icke kunnat förr än nu lämna upplysning om att fabriken har tillverkat formalin. Kan man icke med fog begära, att, om man kommer och vill ha tullskydd, man väl först skall ha försökt fabricera varan och funnit att fabrikationen icke bär sig, eller att konkurrensen med den utländska importen icke är möjlig. Men det har icke motionären bevisat, och han kan icke heller bevisa det, därför att det är just i dag han fått klart för sig, att fabrikationen börjat.

Jag tror således, att man mycket väl kan se tiden an till nästa år, så att denna fabrik kan visa, att den tillverkat varan, men att denna tillverkning gått med förlust. Detta lärer icke motionären kunna bevisa. Det tyckes framgå af den upplysning han lämnat, att fabriken anses kunna gå med vinst, ity att man icke velat lämna ifrån sig de rättigheter man har åt en person, som anhållit att få dem. Jag hörde emellertid icke riktigt, huru motionären yttrade sig. Om någon vill öfvertaga fabriken, men bolaget vägrat detta, förutsätter det naturligtvis, att bolaget anser sig under nuvarande förhållanden kunna fabricera med skälig vinst. Således kan jag icke finna, att motionären anført något skäl, som föranleder, att kammaren skulle bifalla motionen i år. Jag har härmed icke velat säga, att förhållanden icke möjligen skulle kunna komma att inträffa, som tvinga Riksdagen att träda emellan för att skydda mot den utländska konkurrensen. Men icke kan man göra det på förhand. Då skydd å varan redan förefinns, kan man väl se tiden an för att utröna, om förhöjning af tullen kan bli af behovet påkallad eller icke. Jag kan således icke finna, att de skäl, som anförts, tala för bifall till motionen.

För min del ber jag därför att få yrka afslag å såväl motionen som utskottets förslag.

Herr Pantzarhielm: Herr talman! Ja, jag hade på förhand kunnat beräkna, att jag skulle komma in i ett getingbo. Men huru svårt det än är att bita ifrån sig åt alla håll, skall jag likväl försöka att göra det — åtminstone i någon mån.

*Angående
tullen å
formalin.
(Forts.)*

Den förste talaren, herr Bromée, sade, att man icke borde fördyra en vara, som har så stor användning. Sedan sade han, att man icke vet, om det införes något af denna vara utifrån, och att man därför hade mycket svårt att bestämma, om den ifrågasatta tullen borde inrubriceras under formen af skyddstull eller finanstill. Och detta tycktes göra honom det största bryderiet.

Hvad den saken beträffar, så får jag upplysa herr Bromée om, att allt formalin, som hittills användts i Sverige, har kommit utifrån. Och det säljes här i Sverige för mycket högre pris, än den nya fabriken kommer att betinga sig för varan. Apotekarne sälja en formalinlösning för 2 kr. 80 öre, som fabriken skulle kunna lämna för 1 kr. 30 öre å 1 kr. 40 öre.

Den ärade talaren från Saltsjöbaden vill fortfarande göra formalinet till en apoteksvara. Men det är nog icke så. Formalinet står i vår tulltaxa upptaget som kemiskt-tekniskt fabrikat; det är visserligen icke särskildt namngifvet, men behandlas som sådant. Enligt upplysning, som jag erhållit från fullt trovärdigt håll, kan formalin köpas i hvilken teknisk varuhandel som helst, och försäljningen däraf är *icke* ett privilegium uteslutande för apotekarne.

Vidare var det väl meningen att vederlägga hvad jag yttrat om fabriken förhållande till droghandelsfirman, då man påpekat, att fabriken ju i alla händelser måste upprätta en generalagentur. Men det är två alldeles skilda saker att öfverlåta hela försäljningen på annan person och att ha generalagenter.

Den tredje ärade talaren yttrade, att priset på formalin icke borde höjas, hvilket låg honom varmt om hjärtat. Jag vill gent emot detta endast hänvisa till hvad jag svarat herr Bromée. Men så yttrade han något, som jag kanske borde särskildt bemöta. Han sade nämligen, att motionären först i dag fått klart för sig, att fabriken kommit i gång. Man kan ju på rak arm mycket väl framkasta ett sådant påstående, om det sker *i god tro*.

Nu är förhållandet emellertid att i ett alternativt förslag till utlåtande i ämnet, som förelåg inom utskottet och som är af utskottet afslaget, sades, att motionären icke i sitt inom afdelningen hållna anförande kunnat visa, att fabrikationen är i gång. När frågan sedan kom före i utskottet, lämnade jag genast i början den upplysningen, att här måste föreligga ett missförstånd, ty jag hade icke sagt något sådant, utan endast, att fabriken vore så ny, att den väl för närvarande icke kunde afsätta så mycket. Men *att* den verkligen har afsättning, det vet jag med bestämdhet. Var nu möjligen den ärade talaren på värmlandsbänken icke själf närvarande i utskottet vid detta tillfälle,

Angående
tullen å
formalin.
(Forts.)

så synes mig dock, som han borde hafva hört sig för, innan han *här* återkommer med ett en gång inom utskottet vederlagdt påstående.

Herr talman, jag skall icke ytterligare förlänga diskussionen, ehuru ännu mycket kunde vara att säga. Men jag vill rekommendera till dem, som i följd af sitt yrke eller af annan anledning vilja och böra sätta sig in i saken, att de läsa de vetenskapliga broschyrer, som utkommit rörande denna fråga. Jag tror, att det skulle vara hälsosamt, ty de skola då helt visst komma på andra tankar.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Månsson: Herr talman, mine herrar! Det är tydligt att vid en diskussion som denna, där det gäller en strid mellan frihandels- och tullskyddsprinciper och där vi öfriga endast få vara åhörare, det måste vara glädjande och nyttigt att få höra så många goda idéer och utmärkta saker uttalas till förmån för det protektionistiska sträfvandet. I denna strid tycker jag, att herr Pantzarhielm för att vara ensam mot så många har redt sig utmärkt. Han har, synes det mig, framkommit med så öfvertygande skäl, att det varit kinkigt för frihandlarne att vederlägga dem. Nu säga frihandlarne, att man bör låta anstå med att sätta denna fabrikation i gång, tills det blir ett tullskydd, så att den kan reda sig. Men vid andra tillfällen, då tullfrågor äro å bane, så kan man få höra talet: det finnes inga fabriker, som tillverka denna vara hos oss, alltså bör icke tull åsättas. Detta är inkonsekvent. Nu har en fabrik inom landet sökt tillverka formalin, ett enligt både läkares och andras mening utmärkt desinfektionsmedel. Då det sålunda är konstateradt, att formalinet är en nyttig och god vara, synes det mig icke vara lämpligt att åtkomsten försvåras. Då det nu upplyses, att det råder en sådan skillnad i pris, så att fabriken kan sälja samma kvantitet formalinlösning till 1 krona 35 öre som apotekarne betinga sig 2 kr. 80 öre för, så visar detta, att apotekarnes privilegier tarfva en revision. Trots detta säger herr Jansson i Krakerud, att man borde vänta med tullförhöjningen, d. v. s. fabriken skulle först förlora penningar på sin tillverkning af denna vara, som visat sig så nyttig. Jag tror icke, att dessa teorier äro riktiga, och jag tänker, att litet hvar inser, att det icke är rätt att motsätta sig detta förslag.

Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Jag skall anhålla att få protestera mot den siste ärade talarens anförande. Jag anser det vara orätt att uttala ett sådant misstroende till ledarne af det aktiebolag, som byggt fabriken. Han sade, att de skola förlora penningar, innan vi hjälpa dem med en tullförhöjning. Men icke kan man tänka sig, att de varit så okunniga och lättsinniga, att de inlätit sig på att uppföra fabriken endast för att förlora penningar.

Jag har begärt ordet närmast med anledning af motionärens ytt-

rande, att han erkände, att han på afdelningen inom utskottet tillkännagifvit, att han icke visste, huruvida vid ifrågavarande fabrik verkligen existerade någon tillverkning af formalin, ehuru han sedermera inom utskottet upplyst, att denna fabrikation verkligen vore i gång. Nu förhåller det sig så, att jag icke kan erinra mig detta. Följaktligen vill jag icke bestrida riktigheten af hans uppgift; jag har därtill ingen anledning. Men äfven om hans upplysning sålunda är riktig, så rubbas icke däraf min bevisföring. Om en fabrik tillverkat formalin i 6 eller 8 dagar, följer väl icke däraf nödvändigheten, att vi skola bifalla en motion sådan som denna för att skydda varan, då vi ännu icke veta, om varan verkligen är i behof af skydd? Jag tror, att ännu inga verkliga skäl blifvit anförda för bifall till motionen, hvarför jag, herr talman, ber att få vidhålla mitt yrkande.

*Angående
tullen å
formalin.
(Forts.)*

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Endast några ord! Det förvånar mig icke, att motionären fick motaga en komplimang från herr Ivar Månsson. Men det är en sak, som icke behöfver beröra dem, som vilja behandla denna fråga ur frihandelssynpunkt.

Mig förefaller det, som ginge det för långt, när en fabrik i samma ögonblick, som den träder i verksamhet och börjar leverera sin vara, försöker åstadkomma *höjning* i tullen på den vara, som den producerar. Detta är ett sätt, som jag tror man från frihandelssynpunkt måste utdöma, särskildt då — såsom fallet här är — ifrågavarande artikel redan nu drager ett tullskydd af 15 procent af varans värde. Här tillkommer dessutom, att den råvara, som fabriken behöfver, tillverkas inom landet.

Jag tror, att det är osundt, att Riksdagen uppmuntrar detta sätt att gå tillväga, så att affärsmän lockas att starta affärer utan beräkning och att tänka: bär affären sig icke, så får svenska folket hjälpa oss genom att lämna vår affär en premie i form af tullskydd.

Man har här sökt genomdrifva ett bifall till motionen och stämma sympatierna för densamma genom att hänvisa på de här i kammaren synbarligen mindre väl sedda apotekareprivilegierna. Men, mina herrar, vi taga icke bort dessa privilegier genom att på föreslaget sätt uppmuntra sträfvandet för ökad tullskydd här i landet.

Häruti instämde herrar *Kvarnzelius* och *Olofsson*.

Herr Lindblad: Herr talman! Jag ber att få yttra några ord i frågan, eftersom jag med min röst bidragit till det slut, hvartill utskottet kommit.

Det förefaller mig, som denna fråga blåstes upp till större dimensioner, än den förtjänar. Den är icke någon stor tullfråga. Enligt den prisuppgift, som herr Wawrinsky lämnade, är grundpriset å formalinlösning 1 kr. 40 öre per kilogram, hvilket sålunda med nuva-

Angående
tullen å
formalin.
(Forts.)

rande tullbestämmelser skulle medföra en tull af 21 öre. Enligt utskottets förslag skulle tullen blifva 20 öre. Där se herrarne, att den föreslagna tullsatsen knappast kan betraktas som en tullförhöjning utan snarare som en tullreglering, nämligen såsom viktull i stället för värdetull.

Man har ansett det lämpligt att så långt möjligt göra denna tull till viktull. Men att man här icke kunnat taga steget fullt ut beror på, att formalinet i fast form mycket växlar i pris, hvarföre man icke kunnat finna en bestämd, väl afvägd viktullsats för varan i denna form. Då det emellertid nu upplystes, att import af fast formalin knappast förekommer, synes värdetullen ej spela någon roll.

Af dessa skäl tror jag, att man utan betänklighet kan yrka bifall till utskottets betänkande.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, afslog kamraren såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 10.

Om tullfrihet
för hylsor,
kulor och
tändhattar
till mauser-
patroner.

Härefter företogs till afgörande bevillningsutskottets betänkande n:o 8, i anledning af väckt motion om tullfrihet för hylsor, kulor och tändhattar till mauserpatroner.

I en inom Andra Kamraren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, n:o 85, af herr *H. F. A. E. Pantzarhielm*, hade förslag framställts,

att Riksdagen ville besluta, att hylsor, kulor och tändhattar till 6,5 mm. mauserpatroner — 6,5 mm. skarpa patroner m/94 — måtte vid införsel vara tullfria.

Utskottet hemställde dock, att herr *Pantzarhielm*s förevarande motion om tullfrihet för hylsor, kulor och tändhattar till 6,5 mm. mauserpatroner icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid betänkandet var fogad reservation af herr *Pantzarhielm*, som ansett, att motionen bort af utskottet tillstyrkas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till:

Herr *Pantzarhielm*, som yttrade: Herr talman! Mine herrar! Det har egentligen varit tre skäl, som föranledt mig att väcka den nu ifrågakvarande motionen. För de herrar, som läst motionen, torde nog dessa skäl vara klara, men jag skall i alla fall be att något närmare få redogöra för desamma.

Det första skälet var, att ett af statens förvaltande verk vidtagit en åtgärd, hvarigenom ett anslag, som, på regeringens begäran, af Riksdagen blifvit beviljad för ett visst ändamål, kommer att öfverskridas. Jag anser en sådan åtgärd icke vara riktig, och jag anser

särskildt, att ett statens förvaltande verk icke har rätt att tillåta sig vidtagande af en sådan åtgärd. I den Kungl. Maj:ts proposition, som förelades 1900 års Riksdag och i hvilken föreslogs att bygga en ny eller tillöka den dåvarande fabriken för ammunitionstillverkning vid Karlsborg, meddelades en uppgift från arméförvaltningen, att priset för hvarje skarp patron till 6.5 mm mausergevär vore, då alla patron-delar tillverkades vid statens egna verkstäder, 9.9 öre samt, då endast en del tillverkades vid dessa verkstäder, 10.9 öre och slutligen, då alla delar skulle tagas utifrån, 11.6 öre. Det är ju mycket möjligt, att under de två sista åren, genom förbättrade arbetsmetoder och maskiner, tillverkningskostnaden blifvit nedbragt, men därom har dock officiellt ingenting blifvit sagdt, ty i de propositioner, i hvilka regeringen fortfarande äskat anslag till ammunition, har ej uppgifvits, att ammunition kan tillverkas för billigare pris än förr. Nu kan för det pris, för hvilket arméförvaltningen säljer patroner till skytteföreningarna eller 8 öre per patron, arméförvaltningen faktiskt icke, enligt egen beräkning, ersätta staten med lika stort antal patroner, som arméförvaltningen säljer. Staten gör alltså därpå en förlust.

Det andra skälet har varit, att staten genom den vidtagna åtgärden uppträder såsom illojal konkurrent till en förut befintlig industri i vårt land. Det framhölls ganska skarpt under diskussionen här i kammaren år 1900, då vi diskuterade anslaget till ammunitionsfabriken vid Karlsborg, att staten icke skulle uppträda såsom konkurrent till de redan befintliga enskilda bolagen, ity att statens fabrikation har så väsentliga förmåner framför den enskilda fabrikationen, att en dylik konkurrens skulle slå ihjäl den senare. Staten får för det första tullrestitution för införda patrondelar. Sålunda har staten under föregående år uppburit en ganska hög summa i tullrestitution, och af denna summa har arméförvaltningen, såsom jag tror, på eget bevåg premierat en inhemsk hylsfabrik på det viset, att arméförvaltningen till denna fabrik utöfver de s. k. normalprisen betalt ett öfverpris af 4,000 kr. för 1,000,000 patroner.

Vid statens fabrikation tages aldrig hänsyn till amortering af anläggningskostnaden, slitning af maskiner eller administrationskostnader. Administratörerna eller föreståndarna äro till största delen officerare i aktiv tjänst, hvilka åtnjuta aflöningsförmåner på ordinarie stat från fjärde hufvudtiteln. Det synes mig vid ofvan angifna förhållande hårdt för de enskilda fabrikerna i landet — och de äro ej så få — hvilka föra patroner i marknaden, om staten därvidlag skulle uppträda såsom konkurrent.

Det tredje skälet att jag väckt motionen — och kanske icke det minst viktiga — är, att om man tager bort en onödig tull på patrondelar, skulle därigenom äfven de enskilda fabrikerna kunna nedsätta priset å skarpa patroner med ett öre pr patron, hvilket gör en ganska betydande summa, då man tänker sig den mängd patroner, som åtgå för den allmänna skytterörelsens räkning.

Om tullfrihet för hylsor, kulor och tändhattar till mauserpatroner.
(Forts.)

*Om tullfrihet
för hylsor,
kulor och
tändhattar
till mauser-
patroner.
(Forts.)*

Nu har utskottet emellertid afstyrkt min motion, och detta utaf skäl, som angifvas på sid. 13 i utskottets betänkande. Utskottet säger, att utskottet »kan emellertid icke biträda motionen, då det torde vara uppenbart, att den ifrågasatta tullfriheten skulle för annan svensk industri medföra större skada än det gagn, som genom borttagande af tullen skulle beredas ammunitionsfabrikerna. Enligt hvad utskottet inhämtat, har på senare tiden anlagts en fabrik i Göteborg för tillverkning af kulor till mauserpatroner, hvarjämte fabrikation af hylsor till dylika bedrifves af Nordiska metallaktiebolaget i Västerås».

Ja, höremot ber jag att få göra några användningar. Utskottet säger, att »det torde vara uppenbart» etc. Det vill jag på det allra bestämdaste bestrida. Hur kan utskottet veta, att den förlust, som tillskyndas ammunitionsfabrikerna, icke är lika stor som den förlust, hvilken eventuellt skulle tillskyndas fabrikationen af kulor och hylsor. Det af utskottet gjorda påståendet svärfvar aldeles i luften. Det har ingen grund.

Hvad för öfrigt dessa två fabriker beträffar, för hvilka utskottet uttalat sig så gynnsamt, skall jag be att få upplysa, att kulfabriken i Göteborg ännu icke är så pass färdig, att några maskiner insatts i fabriken. Endast ytterligare en enda kulfabrik finnes, såvidt jag har mig bekant, i vårt land, nämligen en fabrik i Värmland; och denna tillhör norrmän. Det är nämligen en norsk fabrik, som uppsatt en filial i Värmland. I fråga om Västeråsbolaget vill jag nämna, att i 1900 års revisionsberättelse uppgifves, att den leverans af 1,000,000 hylsor, som denna fabrik åtagit sig till staten, icke kunnat af bolaget fullgöras. Kassationsprocenten var så stor — ända till 57 %, om jag minns rätt — att bolaget ingick med begäran till staten att blifva fri från leveransen. Sedan har bolaget kommit i andra händer, och fabriken skötes på annat och bättre sätt, så att bolaget nu kanske skulle vara i stånd att fullgöra sina leveranser. Men det är dock en annan omständighet, som här behöfver framhållas. Fabriken i Västerås kan ej effektuera en enda hylsa utöfver de beställningar, som fabriken har för staten. Således måste en svensk firma, som vill leverera laddade patroner, taga hylsorna utifrån, då det är omöjligt för firman att få köpa dem inom landet. Uppgiften angående fabriken i Västerås har jag från fabriken ombud här i Stockholm.

Nu bör vidare bemärkas, att staten ej själf tillverkar det antal hylsor, som behöfs, utan staten lär nyss hafva beställt 10,000,000 hylsor från Frankrike. När dessa hylsor komma till Sverige, förtullas de, men arméförvaltningen får tullrestitution, och af denna har, såsom jag förut nämnt, en viss procent användts till att premiera den inhemska fabriken, men för öfrigt uppträder staten, efter att hafva fått denna tullrestitution, såsom konkurrent på den svenska marknaden. Detta kan icke vara och är ej heller riktigt. Enligt min åsikt kan det ej försvaras.

Jag har i min motion angifvit det sätt, på hvilket jag anser, att

de enskilda skytteföreningarnas kraf på billig ammunition kan och bör tillfredsställas. Att gå till väga på det sätt, som arméförvaltningen gjort, anser jag emellertid, som sagdt, vara alldeles oriktigt.

På grund af hvad jag anført, får jag, herr talman, för min del yrka bifall till motionen.

Om tullfrihet för hylsor, kulor och tändhattar till mauserpatroner.
(Forts.)

Herr Brodin: Herr talman! Motionären har i denna sin motion velat ha bort skyddstullen på en del saker: hylsor, kulor och tändhattar, och som skäl anför han, att staten levererar ammunition så billigt till skytteföreningar. Han anser, att staten icke bör lämna dem ammunition till detta billiga pris utan höja priset och på annat sätt lämna understöd till skytteföreningarna. Därigenom skulle de enskilda ammunitionsfabrikerna kunna förtjäna något på dessa fabrikat. Detta är hufvudsumman af hans motivering.

Inom utskottet har man icke varit af samma åsikt, utan ansett, att, då staten — som anlagt ammunitionsfabriker för eget behof — kunnat nedbringa tillverkningskostnaden så mycket, att den kan sälja patroner till ett pris af 8 öre per patron, detta är fördelaktigt och något, som man icke alls bör kritisera. Från denna synpunkt har utskottet afstyrkt motionen.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne afslutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner å de därunder gjorda yrkandena blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 11.

Vidare föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

bevillningsutskottets betänkande, n:o 9, i anledning af väckt motion om tull å kaustikt natron, kaustikt kali och klorkalk; och

lagutskottets utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående skyldighet att deltaga i kostnaderna för reglering af vattentillgången i strömdrag.

§ 12.

Till afgörande förelåg härefter lagutskottets utlåtande n:o 12, i anledning af väckt motion om ändring af 1 § i lagen, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Till förberedande behandling hade lagutskottet emottagit en inom Andra Kammaren af herr *V. L. Moll* väckt motion, n:o 72, i hvilken hemställdes, att Riksdagen för sin del ville besluta, att första punkten af § 1 i lag, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, den 27 juni 1902, erhöille följande lydelse:

Om ändring af 1 § i lagen, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Om ändring af 1 § i lagen, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.
(Forts.)

Har, för någon ords förseende med belysning eller drifkraft eller för dylikt ändamål eller för beredande af drifkraft åt sådan industriell anläggning, som finnes vara af större betydelse för det allmänna, Konungen pröfvat nödigt, att jord eller lägenhet, som tillhör enskild man, menighet eller inrättning, användes till framdragande af elektrisk ledning eller till anläggning af elektrisk kraftstation, skall hvad för ändamålet erfordras, emot ersättning, afstås eller upplåtas.

Utskottet hemställde dock, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var fogad reservation af herr *Lindhagen*, som föreslagit,

att Riksdagen i anledning af förevarande motion måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvilka fall och på hvilka villkor expropriation måtte kunna äga rum i ändamål att bereda ägare af vattenkraft utväg att erhålla plats för kraftstation, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagstiftning i ämnet, hvartill utredningen kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Moll: Herr talman! Uti första punkten af motiveringen yttrar utskottet, att meddelandet af en bestämmelse i det syfte motionären angifvit skulle väsentligen innebära, att staten begagnade sin lagstiftningsmakt till undanröjande af svårigheter, hvilka antingen redan mött eller kunna antagas framdeles möta, att genom öfverenskommelser med de enskilda strandägarna bereda utvägar till ett ekonomiskt fördelaktigt tillgodogörande af viss statens egendom. Genom bifall till motionen skulle alltså Riksdagen uttala sig för skapande af en rätt, som finge en privilegieartad karaktär.

Häremot skall jag anhålla att få erinra, att jag icke alls ifrågasatt, att staten ensam skulle åtnjuta den i motionen föreslagna utsträckningen af expropriationsrätten. Denna utsträckning skulle tillkomma enskilda lika väl som staten. Men under sådana förhållanden kan man ju icke tala om någon privilegierad rätt. Den föreslagna utsträckta expropriationsrätten skulle erhålla en lika litet privilegieartad karaktär som den redan nu befintliga expropriationsrätten.

I andra punkten yttrar utskottet, att motionären synes hafva utgått från att vattenkraft ej skulle kunna rationellt tillgodogöras utan att begagnas för elektriska anläggningar, och att strandrätt utgör en oundgänglig förutsättning för vattenkraftens behöriga uttagande. Intetdera är -- enligt utskottets mening -- såsom allmän regel riktigt. Jag har ingalunda utgått från nämnda förutsättningar, men däremot har jag utgått från att vattenkraftens rationella tillgodogörande för närvarande i de flesta fall och i framtiden i ännu flera fall förutsätter elektriska anläggningar. Vidare har jag utgått från att strandrätt i de allra flesta fall är en oundgänglig nödvändighet för vattenkraftens behöriga

tillgodogörande. Båda dessa utgångspunkter torde såsom allmän regel vara riktiga.

Utskottet yttrar vidare, att det särskildt numera, åtminstone i de flesta fall, icke möter oöfverstigligt hinder att anlägga kraftstationer i själfva vattendragen. Häremot tror jag dock, att man med fog kan påstå, att det i de flesta fall verkligen möter oöfverstigliga hinder att anlägga kraftstationer i själfva vattendraget, för såvidt man med ett rationellt uttagande af vattenkraften menar vattenkraftens tillgodogörande på fördelaktigaste sätt, och om något annat är ju här icke fråga.

Vidare säger utskottet, att motionären icke på något sätt angifvit, att endast sådana elektriska kraftstationer, som drifvas med vattenkraft, skulle komma i åtnjutande af den förutsatta utsträckningen af expropriationsrätten.

Jag erkänner, att jag i detta sammanhang icke tänkt på sådana kraftstationer, som drifvas med ånga, men om för sådana stationer behöfves expropriation, hvilket torde förekomma i ytterst sällsynta fall, så tillkommer det ju Kungl. Maj:t att pröfva, huruvida sådant behof föreligger.

Utskottet yttrar vidare, att frågan, i hvilka fall och under hvilka villkor expropriation af mark för elektriska anläggningar borde ifrågakomma, torde vid affattningen af förevarande lagbestämmelser hafva blifvit noga pröfvad. Detta vederlägges dock enligt reservationen däraf, att den utredning, som ligger till grund för nämnda bestämmelse, icke innehåller ett enda ord om denna sak.

Utskottet yttrar vidare, att erfarenheten ännu icke visat, att något förbiseende i antydda afseende skulle från lagstiftarens sida föreligga. Att man ännu icke samlat någon erfarenhet i detta stycke, är ju icke så underligt, då lagen ännu icke hunnit blifva åtta månader gammal. Att man kommer att göra dylik erfarenhet, torde vara alldeles visst. Det är att hoppas, att Trollhättefrågan icke måtte blifva en alltför dyrköpt erfarenhet af ifrågavarande slag.

Slutligen säger utskottet, att den omständigheten, att ännu icke ett år förflutit sedan lagens utfärdande, torde i och för sig vara en anledning att ej redan nu göra ändringar i densamma.

Att lagen är så ny, torde väl icke vara något skäl mot vidtagandet af en behöflig komplettering. Om man i privatlifvet gjort sig skyldig till ett förbiseende, plägar man så fort som möjligt söka rätta förbiseendet för att om möjligt undgå de mer eller mindre bittra följderna af detsamma. Det vill synas, som om denna regel borde gälla äfven på lagstifningens område.

Detta rörande motiveringen. —

Min afsikt med motionen har ingalunda varit att skapa någon privilegierad rätt, som skulle kunna hänsynslöst begagnas. Expropriationsrätten innebär ju icke något våld. Kungl. Maj:t skall i hvarje

Om ändring af 1 § i lagen, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.
(Forts.)

Om ändring af § 1 i lagen, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar. fall pröfva, huruvida expropriation får äga rum, och full ersättning skall ju i hvarje särskildt fall lämnas.

Jag har med den föreslagna utsträckningen af expropriationsrätten endast velat bereda ett skydd, lika väl för den enskilde som för staten, mot hänsynslösheten och omedgörligheten. När det gäller staten, så är det beklagligtvis en ganska allmänt rådande uppfattning, att man anser sig äga full rätt att gent emot staten visa all möjlig hänsynslöshet, på samma gång man anser sig äga rätt att från statens sida fordra all möjlig hänsynsfullhet. Jag tror, att det mot en sådan uppfattning behöfves något skydd.

Emellertid kan det ju icke komma i fråga, såsom saken nu ligger, att yrka bifall till motionen, utan skall jag tillåta mig att yrka bifall till reservationen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Då jag vid lagutskottets föreliggande betänkande fogat en reservation, så tillkommer det mig att yttra några ord med anledning af densamma, äfven om jag icke har någon utsikt, att reservationen kommer att bifallas af kammaren.

De, som hafva intresse för huru vårt lands vattenkrafter skola på lämpligaste sätt exploateras — de äro icke många, men dock några, som till äfventyrs hafva ett sådant intresse — skola nog snart finna, att bakom denna till utseendet i det stora hela ganska obetydliga motion dock dölja sig stora intressekonflikter.

Är det nu så, att vattenkraften har ett stort värde, som bör väl tillvaratagas, så är det äfven klart, att expropriationsrätten måste begagnas för att värdet skall komma till sin rätt, och detta icke endast för kraftledningars framdragande, utan äfven för byggande af kraftstationer samt anläggande af dammfästen och vattenledningar till själfva stationerna.

I andra länder, exempelvis Schweiz, som äro intresserade i de vattendrag, som komma från Alperna och deras förgreningar, är den allmänna regeln, att staten äger vattendragen och alla större vatten, och där är således äganderätten till vattnet skild från äganderätten till stranden. I dessa länder behöfves därför expropriationsrätten äfven till dammfästen och kraftstationer. I de flesta moderna vattenlagar därstädes upptages också fullständig rätt till sådan expropriation, på samma gång dessa länder äfven ha lagstadgad rätt till expropriation för kraftledningar. Men enligt den lag, som Riksdagen i fjol antog angående vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, är expropriationsrätt medgifven endast för kraftledningars framdragande. Skälet härtill anföres vara det, att vi i vårt land hafva en annan vattenrätt. Hos oss gäller nämligen den lagen, att den, som äger stranden, äger äfven vattnet.

Men härvid förbises, att äfven hos oss regalrätten gjort sig gällande och ännu fortlevver i vissa fall. En sådan rätt har kronan

visat sig äga till Trollhättans vattenkraft, och i åtskilliga andra fall läser detta äfven förekomma.

Att märka är dessutom den omständigheten, att vid afvittringen i Norrland, då kronan bibehöll sina vattenfall, mången gång ändå icke till dessa vattenfall afsattes erforderligt utmål. Således, trots det att vår vattenrätt är byggd på grundsatsen, att den, som äger stranden, också äger vattnet, förekommer det dock i talrika fall, särskildt då det gäller statens vattenrätt, att stranden icke tillhör den som äger vattnet. Och för dessa fall finnes äfven hos oss lika mycket skäl till expropriationsrätt för dammfästen och kraftstationer som för kraftledningar.

Hvarför har man då icke upptagit denna fråga till behandling? Hvarför har man icke ens låtit utreda densamma? Skälet därtill är det, att stämningen bland en stor del af våra industriidkare har särskildt på grund af Trollhättefrågan blifvit sådan, att det anses ytterligt farligt att våga ifrågasätta, att det ens kan finnas någon annan rättsregel, än att den, som äger stranden, också äger vattnet. Ty medgäfve man detta, så medgäfve man på samma gång, att kronans anspråk på vattnet i vissa fall kan vara befogadt; och det finnes ingenting, som man så mycket vill undvika som detta. Därför, samma personer, som ville hafva lag om obegränsad expropriationsrätt för alla, såväl staten som i synnerhet enskilda, för framdragande af kraftledningar öfver enskildas ägor, de arbeta med händer och fötter mot att expropriationsrätt skall få göras gällande i fråga om dammfästen och kraftstationer, därför att det vore att uppmuntra statens anspråk. Och trots det att denna motion förefaller så obetydlig, har det yttrats från det hållet, att det skulle göras allt, som kan tänkas för att hindra en sådan princip att komma till sin rätt. Och därför har det icke i någon utredning yttrats ett ord om denna sak. Jag har ansett, att jag borde tala om detta för herrarne. Ty fastän så är förhållandet, är det icke många, som veta om det.

Hvad nu angår utskottets motivering, så är denna en nödfalls-motivering, om jag så får uttrycka mig. Första principen, som utskottet framställer, är, att den ifrågasatta expropriationsrätten vore en privilegieartad rätt, därför att den särskildt skulle blifva till fördel för kronan. Men detta strider mot grunderna för den expropriationsrätt, som vi redan hafva. Expropriation anses nämligen böra vara tillåten för ett allmänt ändamål. Att, såsom utskottet gjort, fastslå, att detta är något förkastligt privilegium, att staten får gagna landet och alla medborgare genom expropriation för allmänna anläggningar, vore ytterst ödesdigert.

Men sedan kommer utskottets uppseendeväckande yttrande i andra punkten, att man såsom allmän regel kan säga, att det icke möter öofverstigliga hinder att anlägga kraftstationer i själfva vattnet. Där måste utskottet hafva tänkt på det nya riksbankshuset och däraf dragit sina slutsatser. Hade utskottets ledamöter vetat hvad jag nyligen af utskottets ordförande fått höra, att utskottet i nya riksdagshuset

Om ändring af 1 § i lagen, omfattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.
(Forts.)

Om ändring af 1 § i lagen, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.
(Forts.)

får afsevärdt sämre lokaler, än det nu har, så skulle utskottet kanske icke så frankt som nu hafva uttalat, att anläggningar för allmänna ändamål böra byggas midt i vattnet och icke på stränderna.

Slutligen har utskottet sagt, att vid affattningen af förevarande lagbestämmelser frågan om expropriation af mark för kraftstationer torde hafva blifvit noga pröfvad. Jag har i reservationen framhållit, att det icke säges ett ord i utredningen om detta. Och man kan icke gärna säga, att en fråga blifvit noga pröfvad, om hvilken man med visshet vet, att all pröfning blifvit åsidosatt, för att icke säga undertryckt.

Jag vill därför föreslå dem af utskottets ledamöter, som tänka försvara utskottets hemställan, eller någon annan behjärtad ledamot af kammaren att yrka bifall till utskottets hemställan endast med ogillande af motiveringen. Ty man må hafva hvilka sympatier som helst för industriidkarnes önskan, att kronan icke må komma i besittning af några vattenfall, och man må tycka, att staten i allmänhet bör bygga midt i vattnet, och man må anse, att den utredning är bäst, som icke alls innebär någon pröfning af ämnet, så bör väl icke detta af Rikedagen fastslås såsom allmän regel för framtiden. Jag får därför hemställa till dem, som ämna yrka bifall till betänkandet, att de måtte göra det med ogillande af motiveringen.

För min del har jag anført det enda skäl, som föreligger för att icke bifalla motionen, nämligen att, då det verkligen blott är i vissa fall, som strandrätten är skild från vattenrätten, så bör man hafva en bättre utredning. Jag har därför hemställt om en skrifvelse till Kungl. Maj:t. Med denna gör man på samma gång en opinionsyttring i fråga om tillvaratagande af statens rätt gent emot dem, som visa alltför liten hänsyn för de intressen, som staten skall företräda.

Och ehuru jag icke har någon utsikt till framgång, yrkar jag därför bifall till reservationen.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Motionären har i föreliggande motion påyrkat en mycket vidsträckt utsträckning af expropriationsrätten, i det att han vill, att icke blott staten, utan äfven enskilda vattenkraftsägare skola äga rätt att expropriera plats för kraftstationer. Nu har motionären emellertid i detta fall modifierat sitt yrkande och instämt i reservationen, som yrkar på att en dylik rätt endast skall tillerkännas staten, då den är ägare af vattenkraft. Jag skall därför endast fästa mig vid detta yrkande.

Jag har alldeles samma uppfattning som motionären och reservanten därutinnan, att helt säkert staten under århundradenas lopp vid mer än ett tillfälle på ett ganska obehörigt sätt afhändts strandrätten, då den haft vattenkraft att disponera. Likaså har jag ett lifligt intresse för att staten må kunna komma i tillfälle att i alla dessa fall återfå den strandrätt, som kan vara behöflig för ett behörigt tillgodonjutande af vattenkraften. Men sedan skilja sig våra vägar. Motio-

nären och reservanten vilja, att detta skall ske genom expropriation. Men i dessa fall förefaller det mig, att staten står som en motpart gent emot dessa vare sig enskilda eller bolag. Det är då enligt min uppfattning icke fullt tillfredsställande, utan rent af litet motbjudande att tänka, att, när man står såsom motpart mot någon annan, man skall begagna sig af lagstiftningsvägen för att tillgodonjuta de fördelar, man vill åtnjuta. Staten och de enskilda äro icke jämställda med hvarandra, och det är icke juste, att staten begagnar det öfvertag, som den har. Därför, på samma gång jag uttrycker den önskan, att staten må komma i åtnjutande af denna rätt, så vill jag icke, att man skall anlita hvilka medel som helst; och när de framstå såsom motbjudande, kan jag från min synpunkt icke hylla den satsen, att ändamålet helgar medlen.

Om ändring af 1 § i lagen, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.
(Forts.)

Under sådana förhållanden nödgas jag yrka bifall till utskottets hemställan. Det har gjorts anmärkning mot utskottets formulering af motiveringen. En oriktig passus kan ju ha kommit in, och den vill jag icke försvara. Emellertid yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herr Lindhagen afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen. Herr talmannen ansåg förstnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Lindhagen afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 100 ja mot 84 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 13.

Lagutskottets härupå föredragna utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om ändring af 15 kap. 2 § giftermålsbalken, blef af kammaren godkändt.

*Angående
vidgad rätt
till utträde ur
statskyrkan.*

§ 14.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget lagutskottets utlåtande n:o 14, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidgad rätt till utträde ur statskyrkan.

Till behandling af lagutskottet hade hänvisats en inom Andra Kammaren af herr M. Höjer väckt motion, n:o 32, hvari hemställts, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t behagade låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af förordningen den 31 oktober 1873, angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att det måtte lämnas fritt för hvarje svensk medborgare, som fyllt 21 år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnade öfvergå.

Utskottet hemställde,

att Riksdagen måtte, med bifall till förevarande motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att det måtte lämnas fritt för hvarje svensk undersäte, som fyllt tjuguet år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnade öfvergå,

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades ordet till:

Herr Redelius: Herr talman, mine herrar! Då detta kanske är sista gången, som jag har tillfälle att från denna plats uttala mig i föreliggande fråga, anhåller jag att nu få till protokollet göra några anmärkningar. För att då kunna — såvidt det står i min förmåga — undvika missuppfattningar, så att ingen må beskylla mig hafva andra åsikter, än jag verkligen hyser, ber jag att få börja med att uttala mitt instämmande med motionären och utskottet i tre mycket viktiga punkter.

Först och främst gäller mitt instämmande motionärens och utskottets uttalanden angående samvetsfriheten. Jag har hittills icke ansett det vara behöfligt att särskildt betona, att jag på det allra högsta respekterar samvetsfriheten. Jag har sökt att själf — såvidt det varit mig möjligt — vandra med rent samvete och att undvika samvetets förkränkelse såväl beträffande mitt eget som andras samvete, och jag tror mig icke heller hafva kränkt någons samvete. Jag erkänner till fullo samvetsfrihetens berättigande, och lika mycket som jag själf önskar att få tro, handla och lefva efter mitt eget samvetes bud och kraf, lika gärna vill jag gifva andra samma rätt. I den punkten hoppas jag, att ingen missuppfattning råder mellan mig och mina kamrater här i kammaren. Detta beträffande den första punkten.

Den andra punkt, där jag måste instämma med motionären och utskottet, är den, att man bör handla rätt och gifva hvar och en sin

rätt, äfven fiender och äfven när det gäller småsaker. Det påstås, att det motionären nu önskar är en småsak — ja, jag lämnar nu för ögonblicket därhän, om det är litet eller mycket — men i alla fall bör man erkänna andras rätt, när man finner dem hafva rätt. Äfven i det stycket hoppas jag således att vi kunna vara öfverens.

I den tredje punkt, där jag är ense med motionären och utskottet, är det fråga om nyttan eller skadan för den svenska statskyrkan att som sina medlemmar nödgas medräkna icke blott indifferent, utan äfven rent af mot kyrkan själf och hennes mål fientliga personer. Jag har många gånger förut här i kammaren uttalat min mening i detta afseende, men jag nödgas upprepa hvad jag sagt härom, med anledning af de missförstånd, som erfarenheten visat att mina uttalanden varit utsatta för. Jag har aldrig kunnat finna, att det för något samfund, särskildt icke för något religiöst samfund, allraminst för det svenska kyrkosamfundet, kan vara till gagu att bland sina medlemmar räkna äfven fiender. Jag har alltid haft den uppfattningen, att om några sådana räknas såsom medlemmar, kunna de utgå ur kyrkan, och jag har trott, att dörren varit öppen, och jag har uttalat den uppmaningen till dem, om de funnits: Varen så goda och gå ut, vi vilja ej hålla er kvar. Men oakadt jag yttrat allt detta, har likväl någon skiljaktighet i denna punkt rådt mellan mig och motionären och hans meningsfränder, och därför vill jag ännu en gång understryka, att vi ändå i alla dessa tre punkter, som jag nu vidrört, ha samstämmiga åsikter.

För att icke nu i det följande, där jag kanske kommer att uttala en mening, som är motsatt deras egen, blifva allt för mycket missförstådd, ber jag att få förutskicka äfven den anmärkningen, att jag i dag icke ämnar yrka afslag å utskottets nu föreliggande hemställan, fastän jag icke heller finner mig särskildt böjd för att yrka bifall till lagutskottets formulering. Jag har dock två skäl att nu bifalla den ifrågasatta lagändringen; och det är egentligen för att anföra dessa två skäl, som jag begärt ordet. Ty huru stor vikt än ligger på de tre punkter, som jag nyss talade om och i hvilka jag är ense med motionären och utskottet, har jag dock icke ansett det ligga så stor vikt därpå, att jag behöft begära ordet och betona detta, hvarom vi alla torde vara ense. Hufvudpunkten i nu föreliggande betänkande är, enligt min uppfattning, frågan om den *stängda eller öppna dörren*. Några anse, att den är så pass stängd ännu, att de som vilja ut icke kunna komma ut. Om så är, är detta anledning till, tror jag, att man bör öppna litet mera på dörren, så att desse må komma ut. För min del har jag trott, att dörren varit öppen; hvarom jag kunnat säga, såsom jag mången gång gjort: »Dörren är öppen! Gån ut, om och när i viljen.» Och villkoret, att säga hvart man går, har jag ej trott vara något svårt eller obilligt villkor, helst under förutsättning, att alla, på hvilken den lag, hvarom nu handlas, har tillämpning, vore att anse såsom kristne i någon mening. Härom ber jag att få förklara

*Angående
vidgad rätt
till utträde ur
statskyrkan.
(Forts.)*

*Angående
vidgad rätt
till utträde ur
statskyrkan.
(Forts.)*

mig något närmare. Jag får öppet bekänna, att jag vid denna frågas bedömande gått ut från den åskådningen, att som svenska kyrkans medlemmar icke skulle få räknas andra personer än sådana, som hysa evangelisk-luthersk tro och bekänna sig till evangelisk-lutherska läran. Denna ståndpunkt har för mig varit ganska viktigt.

För min uppfattning i denna del har jag två skäl. Det ena är, att personer utesluta sig själva från kyrkans förmåner kanske utan att veta det och utan att hafva anmält sin afsikt att utträda ur kyrkan. Om någon begär uppenbar köttslig gärning eller begär vissa brott, utesluter den sig själf från kyrkans gemenskap. Det andra skälet är kyrkans egen bekännelse, enligt hvilken den person, som i sin själfva hjärtetro affallit från denna bekännelse, därmed också uteslutit sig själf från kyrkans gemenskap. Detta sedt från kyrkans egen inre ståndpunkt.

Annorlunda ter sig svenska statskyrkan i det yttre, sådan den representeras af Konung och Riksdag. Det är icke någon hemlighet för någon, att lagstiftningen för den svenska statskyrkan hufvudsakligen utöfvas af Riksdagen och Kungl. Maj:t. Enligt gällande lagar och författningar räknas till svenska statskyrkan äfven sådana personer, hvilka icke bekänna sig till evangelisk-lutherska läran. Och om så är, att motionären och utskottet hafva rätt däri, att till svenska kyrkan skall medräknas ej blott sådana, som rätteligen höra dit, men äfven bekännare af »främmande kristen lära», för all religion likgiltiga och därtill religionsfientlige, till och med mot svenska kyrkan hatfulla personer; om det verkligen förhåller sig så, och om det kan med skäl sägas, att sådana personer tvingas kvar och hindras att gå ut; då vill jag säga, att detta icke är lämpligt eller önskvärdt, utan att vi böra ställa så till, att dessa »främmande» personer kunna gå sin väg; jag hyser således samma uppfattning som utskottet, att kyrkan bör ha rättighet att värja sig från sådana medlemmar, som motionären antydt och åsyftat. Men antag — och jag kan icke finna, att man med framgång kan bestrida, att så är — att det ligger något hinder i uttrycket: »omfatta främmande kristen lära». Ja, om personer, som tillhöra statskyrkan, icke bekänna sig till den evangelisk-lutherska tron och icke omfatta främmande kristen lära, ja, ingen kristen lära alls, kanske icke ens någon religion, utan till och med äro rent af fientliga mot all religion, som nys nämndes, vill jag naturligtvis icke gärna, att sådana personer skola vara medlemmar af svenska statskyrkan, utan för all del, låtom oss ställa så till, att de kunna utgå ur kyrkan själfvilligt. Eljest skulle jag vilja instämma med utskottet därutinnan, att kyrkan borde ha rätt att värja sig mot sådana medlemmar på det sätt, synes mig, att kyrkan själf skulle kunna skilja sig från dem, men därom är icke lämpligt att nu yttra sig, ty den frågan föreligger ju icke för närvarande, utan endast frågan om man skall låta dessa mindre värddiga medlemmar få gå ut ur kyrkan eller ej. Nu vill jag således, att dessa skola få tillåtelse att utgå ur kyrkan, och eftersom

förhållandena blifvit egendomliga och lagbestämmelserna invecklade, må lagen ändras i sådan riktning utskottet hemställt, och jag vill därför icke yrka afslag å utskottets hemställan, utan bifall till densamma.

En sak till ber jag att få vidröra, och därvid väntar jag icke något allmännare bifall, åtminstone icke här i kammaren; och detta är frågan: *Hvad blir i framtiden följden*, om lagstiftningen härvidlag blir sådan, att hvar och en får rätt att utgå ur statskyrkan utan att behöfva uppgifva det trossamfund, till hvilket han ännu öfvergå. Jo, följden af en dylik lag blir naturligtvis den, att äfven personer, som i själ och hjärta tro på den evangelisk-lutherska läran, ändå anmäla sig till utträde ur kyrkan; ja, jag går så långt, att jag anser det åtminstone tänkbart, att hela församlingar, inberäknadt själfva prästerskapet, anmäla sig till utträde. Härvid torde invändas, att ingen kan se in i framtiden och så säkert profetera om huru det då skall komma att gå; och jag för min del vågar mig icke in på något dylikt, men nog synes det, om än dunkelt, skymta en sådan syn, att statsmakterna kunna göra sådana bestämmelser, att det för personer, som af själ och hjärta tro på den svenska statskyrkans bekännelse, blir, om också icke olidligt, så likväl mycket obehagligt att stå kvar i statskyrkan, och de kunna fråga sig, om de icke kunde få det friare och bättre, om de toge och rent af bildade en friförsamling. Detta är en tanke, som visserligen gäller framtiden, men jag vill ha uttalat den, ty jag tror, att den är värd att hegrundas. Särskildt bör Kungl. Maj:t taga den i öfvervägande, om Kungl. Maj:t nu kan fästa så mycket afseende vid hvad *en* kammare, den Andra Kammaren, uttalat, äfven om icke Första Kammaren instämt med Andra Kammaren. Att han anser det vara nog att ett uttalande härom skett, så att Kungl. Maj:t häraf kan anse sig hafva anledning att taga i öfvervägande, om icke skäl kan förefinnas att föreslå Riksdagen en sådan ändring af dissenterlagen, att rätten att utträda ur statskyrkan blir så utsträckt, som utskottet här ifrågasatt. Då skulle ju evangelisk-lutherska kristna kunna utträda ur svenska statskyrkan utan att förneka sin bekännelse och utan att förändra sin egenskap af troende eller fromma människor. Jag har endast velat påpeka detta, så att man äfven tänker på möjligheten af denna konsekvens, när lagändringsförslaget toges i öfvervägande. Men om man gör det, så är äfven jag, om kammaren i öfrigt är af samma mening, med om en sådan skrifvelse, att möjligheten att utträda ur statskyrkan blir på detta sätt utsträckt. Men om och när denna antydda möjliga påföljd blir verklighet, *då kan hända, att vi, som hylla oss till den evangelisk-lutherska kyrkan, verkligen vilja åberopa till vår förmån den handlings- och trosfrihet, som man nu med större eller mindre rätt åberopar för främmande trosbekännare, och hafva vi skäl förvänta, att denna frihet då icke skall förvägras oss.*

Jag instämmer sålunda med utskottet och är med om att en skrifvelse i ämnet afgår till Kungl. Maj:t.

*Angående
vidgad rätt
till utträde ur
statskyrkan.
(Forts.)*

Angående
vidgad rätt
till utträde ur
statskyrkan.
(Forts.)

Herr Höjer: Herr talman! Trenne lagutskottsbetänkanden på samma dag förordande tre humanitära reformer är något nästan häpnadsväckande. Det har, såvidt jag kan påminna mig, icke inträffat under de 13 riksdagar, som jag bevistat. Det tyder på, att det år 1903 börjat blåsa andra och friskare vindar i lagutskottet.

Den reform, som behandlas i nu föreliggande betänkande, har stått på dagordningen sedan många, många år tillbaka. Första gången, det var år 1877, väcktes denna fråga af en af den svenska statskyrkans främste män. Sedan har frågan, som vi veta, kommit fram gång på gång, och för min egen ringa del har jag under de år, som gått, haft tillfälle; att i denna för mig mycket viktiga fråga yttra mina tankar mångfaldiga gånger. Jag skall nu visst icke trötta kammaren med att ånyo anföra de skäl, som för mig härvidlag varit bestämmande, jag hänvisar i det afseendet till hvad jag förut sagt, liksom jag äfven kan åberopa lagutskottets utlåtande för innevarande år. Jag vill endast särskildt med afseende å de nykomna aktade medlemmarne inom kammaren be att få understryka tvenne moment uti den beviskedja, som reformens vänner kunde vilja föra fram.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten därpå, att denna fråga, sådan som hon nu föreligger, i själfva verket icke har så synnerligen stor räckvidd. Det är här icke fråga om att i dissenterlagen införa någon ny princip. Den principen, att det bör vara hvarje människa fritt att i religiöst afseende, i lifvets högsta frågor, själf bestämma sin ståndpunkt, finnes i själfva verket i 3 § dissenterlagen, ehuru visserligen däri omgärdad med åtskilliga inskränkingar. Det är just dessa inskränkingar, som jag och många med mig nu önska få bort. Hvad vi begära är egentligen icke annat, än att det fåtal mycket samvetsömna människor, vare sig kristna eller hedningar, som på grund af sitt samvete icke kunna förmå sig att begagna en lögn för att komma ut ur den kyrka, där de icke vilja kvarblifva, måtte få tillåtelse att på öppen väg träda ut ur kyrkan. Det är endast detta, som reformen åsyftar. Frikyrkliga och uppriktiga statskyrkovänner ha gång efter annan påyrkat denna reform i statskyrkans eget intresse, och det är frikyrkliga och statskyrkovänner, som nu särskildt ha stött på mig, att jag åter skulle föra fram denna reformfråga till Riksdagens förnyade ompröfning. Jag har dessutom, mina herrar, i går ifrån ett håll, som hvarken är frikyrkligt eller statskyrkovänligt, utan utgöres af personer, som förklara sig icke alls vilja acceptera kyrkans dogmer, personer, som med afseende å sin öfvertygelse stå utom statskyrkan och säkerligen också delvis utom kristendomens rämärken, från den yttersta vänstern och ända ut till unitarier på kristlig grund — från dessa, uppgående till ett antal af cirka 2,500 personer, har jag mottagit en adress, som är helt kort och som jag lofvat föra fram till kammarens kännedom. Den lyder:

»Vi undertecknade, svenska medborgare, vilja här inför den församlade Riksdagen framföra vår allvarliga anhållan att få utträda ur

statskyrkan utan att åläggas öfvergå till något annat af staten erkänt religiöst samfund.

Grundlagen säger, att »Konungen vill ingens samvete tvinga eller tvinga låta», — hvarför skall då statskyrkan öfva samvetstvång?

Det finnes tusentals personer i detta land, som icke kunna tro de lärosatser, som statskyrkan fastställt, ehuru icke alla här haft tillfälle att teckna sina namn; dock är denna fråga af sådan betydelse, att om blott en individ begärde utträde ur statskyrkan, borde detta ej förvägras honom.

Vi anse oss således vara i vår fulla rätt att moraliskt befrias från statskyrkan och icke som hittills nödgas bära denna falska etikett, hvilket icke kan annat än uppröra hvarje rättänkande och om sin tankefrihet ömmande människa.»

Således, mina herrar, det är ett faktum, att det finnes här i detta land tusentals människor, frikyrkliga, uppriktiga vänner till statskyrkan och fritänkare af olika slag, personer, som i religiöst afseende ha alldeles olika uppfattning, men som allesammans instämma i detta ovillkorliga postulat, att den svenska staten och den svenska kyrkan skola respektera samvetets rätt.

Jag tillåter mig att ännu en gång vädja till Riksdagens Andra Kammare i detta fall. Den Första Kammaren har för en stund sedan afgjort denna fråga, den har sagt ånyo sitt nej, utan någon egentlig diskussion och utan någon votering. Från högkyrkligt håll har bannstrålen slungats öfver motionären, men mina herrar, jag hör icke till de rädda, och jag tager det med mycken ro.

Jag vill hoppas, att Andra Kammaren icke i denna punkt nu skall följa Första Kammarens exempel, utan i stället biträda lagutskottets hemställan och min ödmjuka vädjan. Jag hyser denna förhoppning så mycket mera, som min högt ärade vän, herr Redelius, hvilken nyss hade ordet, lofvade att icke yrka afslag å motionen. Det gjorde han icke heller. Jag tror nästan, att han yrkade bifall till lagutskottets hemställan, och detta öfverraskar mig icke. Jag hade förr eller senare väntat mig detta af hans sunda förstånd. Jag är också öfvertygad om att, därest herr Redelius får hålla på litet längre, han och jag snart blifva sams i så godt som alla punkter.

Jag skall icke upptaga tiden längre, utan endast tillåta mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Schéele: Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet i denna fråga ligger hufvudsakligen däri, att jag icke blott i föreliggande motion, utan jämväl i den allmänna opinionen, såsom den t. ex. tagit sig uttryck i hvad vi här hört från ett antal af mellan 2 och 3 tusen svenska medborgare, funnit ett missförstånd äga rum af mycket grof art.

Man talar åter och åter om att svenska statskyrkan utöfvar ett samvetstvång. Det är väl ändå svenska staten, som bestämmer öfver

*Angående
vädjad rätt
till utträde ur
statskyrkan.
(Forts.)*

*Angående
vidgad rätt
till utträde ur
statskyrkan.
(Forts.)*

dessa förhållanden. Och om än så är, att kyrkomötet har ansett sig icke böra taga initiativ härutinnan, då sådant ju kunde med skäl betraktas såsom kärlekslöst handladt af kyrkan, särskildt mot *barnen* till dem, som önska stå utanför alla kristliga inflytelser, så följer väl icke däraf, att vår folkkyrka motsätter sig krafvet i fråga, då det kommer till henne från rätt håll. Själaf har jag i kyrkomötet redan för 10 år sedan förklaradt, att ifall den rätte målsmannen, som är Riksdagen, begär, att dessa barn af det svenska folket skola såsom andligt myndiga betraktas och icke längre bibehållas i någon slags förbindelse med vår kyrka, jag då ville vara med om att svara ja till en sådan framställning. Naturligtvis kan jag icke tala för någon annan än mig själf, men nog ligger det bra nära till hands att antaga, att jag uti den kyrkliga representationen ingalunda kommer att stå allena eller ens i fatalet med denna min uppfattning.

Håller jag mig först till den rent individuella synpunkten, må man väl tro oss kyrkans män om att vilja häfda samvetsfriheten. Om vi icke gjorde det af hjärtat, så skulle vi åtminstone vara så förståndiga, att vi insåge detta vara den enda väg, på hvilken vi kunna med hopp om framgång göra gällande de intressen, hvilka vi äro satta att i världen upprätthålla.

Går jag därefter öfver till en vidgad kyrklig synpunkt, lär det väl icke vara tvifvel underkastadt, att det, åtminstone ytligt eller mänskligt sedt, innebär en ganska stor förödmjukelse för den svenska kyrkan att nödgas mottaga och såsom sina medlemmar bibehålla personer, hvilka öppet uttala ovilja mot det samfund, de genom statens lagar förklarats tillhöra.

Och då jag nu har att såsom ett af vårt folks ombud i riksförsamlingen afgifva min röst i denna fråga, så känner jag ett betydande ansvar härvid, ty trots frågans skenbart ringa innebörd är den genom sina ödesdigra konsekvenser otvifvelaktigt en stor fråga. Utan att sålunda vara blind för de faror, som blifva med utvecklingen i denna riktning förbundna, kan jag icke vid den allmänna mognad, som samhällets till myndig ålder hunna medlemmar i vår tid äga, tillerkänna staten rätt till förmynderskap öfver den enskildes samvete i en sak sådan som den föreliggande. Hans betänkligheter må vara oberättigade efter min åsikt, ja låt vara efter en i och för sig högre insikt, hvilken motståndaren ännu icke tillägnat sig, så har jag dock enligt kristen åskådning att taga mig till vara för, att »den svage brodern fördärfvas genom min kunskap». Detta gäller nog äfven den kristna staten intill gränsen af de oundgängliga villkoren för dess bestånd.

På grund af hvad jag nu anfört, instämmer jag i lagutskottets föreliggande hemställan.

Herr Byström: Herr talman! Jag begärde ordet, emedan jag trodde, att någon af de talare, som före mig voro anmälda, skulle komma att yrka afslag å utskottets hemställan. När nu så ej skett,

utan alla varit eninga om utskottets förslag, har jag naturligtvis ingen anledning att stå här och försöka att vidare motivera saken. Jag instämmer därför med de föregående talarne om bifall till utskottets hemställan.

*Angående
vidgad rätt
till utträde ur
statskyrkan.
(Forts.)*

Herr Johansson i Stora Mellby: Då representanten på stockholmsbänken var bekymrad eller kanske rättare glad däröfver, att ingen yrkat afslag å betänkanDET, så skall jag be att få göra det.

Vår svenska stat vill ju vara en kristen stat, och den bör därför vara angelägen om, att dess folk är och förblifver ett kristet folk. För detta ändamål uppehåller staten en kristen kyrka, hvilkens uppgift är att vårda statens religiösa intressen, att betjäna församlingarna med nådemedlens förvaltning och att värna om kristen tro. För min del anser jag, att en statskyrka mycket bättre och mycket själfständigare och mycket vidsträcktare kan värna om landets religiösa angelägenheter, än andra religiösa församlingar eller sällskap förmå göra det.

Man klagat öfver statskyrkotvång, men jag tror icke alls, att det är farligt med den saken. Den kristna staten vill, att dess medborgare skola vara kristna, men den vill ändå icke, att statskyrkan skall tvinga någons samvete, tvinga någon att tro dess lära och icke heller tvinga någon att deltaga i dess kult. Detta tycker jag är en ganska stor frihet. Det står ju också hvar och en fritt att vid viss ålder öfvergå till annat kristet trossamfund. Man vill nämligen — förmodar jag — hafva någon garanti för, att statens medborgare skola stå under något kristligt inflytande. Men blifver det fråga om att utträda ur statskyrkan utan att uppgifva annat kristet trossamfund, till hvilket man tänker öfvergå, då blifver det en annan sak. Då måste man ställa sig mycket betänksam, ty man vet icke, hvarhän det kan leda. Det ligger i en kristen stats gifna intresse, att dess medborgare icke blifva hedningar, under det att man arbetar för att de, som vi kalla hedningar, skola blifva kristna.

Jag tror dock icke, att kyrkan skulle komma att så mycket lida på en sådan tillåtelse, som här är fråga om, utan kanske snarare tvärtom. Men däremot tror jag, att de utträdande och *deras barn* skulle komma att lida en afsevärd och oberäkneligt stor skada.

Af denna anledning anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag såväl å motionen som utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman! Jag har väntat, att någon skulle uppträda och bemöta ett påstående af den förste talarne, men då så ej skett, har jag begärt ordet för att för min del inlägga en gensaga mot detta påstående.

Herr Redelius yttrade nämligen, att han trodde det vara möjligt, att åtskilliga personer voro uteslutna ur svenska statskyrkan utan att de själfva visste det, och han angaf ungefär hvilken ståndpunkt dessa into, som han ansåge borde vara uteslutna. Det är sant, att han

*Angående
vidgad rätt
till utträde ur
statskyrkan.
(Forts.)*

i nästa ögonblick var färdig att återtaga detta uttalande. Men jag frågar: huru kan ett sådant uttalande vara möjligt af en kyrkans man, ett uttalande, som ju innebär en viss dubbelhet? Till denna argumentation kom han, då ju kyrkan har en dubbel uppgift, hvilket visar sig däri, att den å ena sidan är sammankopplad med och ett med staten och å den andra sidan är satt att vara en kristen kyrka. I senare fallet, såsom varande en kristen kyrka, har den naturligtvis sina bekännelseskrifter. Skulle den såsom en kristen kyrka följa dessa bekännelseskrifter, hvilka kanske i mångt och mycket ansluta sig till nya testamentets lära, skulle däraf följa, att kyrkan blefve nödsakad att utesluta sina medlemmar? Men ett faktum är, att om bekännelseskrifterna urgeras i denna punkt, så förhåller det sig med dem ungefär på samma sätt som med åtskilliga andra af våra lagar.

I går, om jag icke misstager mig, uppvisades i tillfälliga utskottet n:o 1 en lag, enligt hvilken det vore förbjudet för ungdomen att röka tobak, en lag som visserligen för oss icke har någon betydelse, men som dock ingen kan uppvisa vara upphäfd. Många sådana författningar finnas här i landet, men de äro naturligtvis omöjliga att tillämpa. På samma sätt förekomma i våra bekännelseskrifter grundsatser, som icke låta tillämpa sig i det praktiska lifvet, en sådan är läran om uteslutning. Att då åberopa sådana i Riksdagen synes mig vara ett nonsens. För min del inlägger jag min bestämda protest däremot.

Då denna fråga för några år sedan var före här i kammaren, gaf lagutskottets dåvarande vice ordförande — numera medlem af Konungens råd — en definition på statskyrkan. Han utgaf henne icke, såsom en föregående talare gjorde, för att vara en Guds församling, utan sade att statskyrkan vore en statsinstitution, som hade att taga hand om personer, hvilka icke hade någon andlig vård på andra håll; och på denna grund höll han före, att personer icke borde få lämna henne utan att först uppgifva det kristna trossamfund, hvartill de ville öfvergå. Denna definition kan jag förstå, och den är väl, synes det mig, den riktigaste. Hvad beträffar den motsatta ståndpunkten, så inlägger jag min protest däremot.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande att göra än på bifall till utskottets hemställan.

Herr Redelius: Till svar å den replik, som nyss riktats mot mig, ber jag att få hänvisa till 1855 års ännu gällande förordning, hvilken naturligtvis måste tillämpas och verkligen tillämpas. Jag ber att få tillägga, att jag öppet kan tillstå, att jag i svenska kyrkans gemenskap återupptagit personer, som varit uteslutna på grund af 1855 års förordning och som vid samtal mellan fyra ögon sagt mig, att de icke vetat af att de varit uteslutna, men att de erkände riktigheten af förhållandet, när de blifvit upplysta om detsamma.

Friherre Barnekow: Herr talman, mine herrar! Det har i dag yttrats något, som jag icke kan underlåta att taga fasta på, då jag deltagit i diskussion om denna fråga såväl i Första Kammaren som i kyrkomötet och i Andra Kammaren samt vid dessa tillfällen alltid förfäktat den åsikten, att jag icke kan förstå, att man från kyrkans ståndpunkt vill motsätta sig detta. Det måste nämligen ovillkorligen vara eu fördel för kyrkan att blifva af med dessa personer. Däremot kan jag inse, att staten möjligen kunde hålla på den nuvarande ordningen, därför att staten kunde finna med sin fördel förenadt att någon finnes, som håller reda på dessa personer, och därtill finner kyrkan som statskyrka lämplig.

I dag har emellertid någonting inträffat, som jag skall be att få meddela. Jag var i Första Kammaren under diskussionen i denna fråga. Där uppträdde en af kyrkans främste män och förklarade, att han från kyrkans ståndpunkt kunde gå med på detta och att kyrkan icke begärde bättre, än att dessa personer blefve skilda från henne. En annan talare i denna kammare — också en framstående man på det kyrkliga området — har sagt detsamma och gått så långt, att han yrkat bifall till utskottets förslag. Vi hafva således kommit ett stycke på vägen, och jag hoppas och tror, att om dessa framstående män en gång, när frågan förekommer i kyrkomötet, framhålla detsamma, så skall det möjligen blifva kyrkomötets beslut, att kyrkomötet från kyrkans ståndpunkt kan gå in härpå, och är förslaget en gång från den synpunkten antaget af kyrkomötet, så undrar jag, om Första Kammaren skall sätta sig emot detsamma. Andra Kammaren tviflar jag icke på.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen i detta ämne var härmed afslutad. Efter af herr talmannen å de därunder gjorda yrkandena framställda propositioner biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15.

Slutligen fanns å föredragningslistan upptaget lagutskottets utlåtande n:o 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utsträckt rätt att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet; och yttrade därvid:

Angående utsträckt rätt att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet.

Herr Bergendahl: Det är, herr talman, endast ett kort inlägg jag skall be att få göra i denna fråga. Jag delar nämligen i det stora hela den uppfattning, som kommit till uttryck i den föreliggande motionen, men anser, att denna motion bort innehålla något mer än den gör, i det att motionens kläm borde hafva fått den formulering, att däri tydligen angåfves, hvilken form af civiläktenskap som den blifvande lagstiftningen skulle afse, obligatoriskt eller fakultativt civil-

Angående utsträckt rätt att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet.
(Forts.)

äktenskap. Detta hade varit önskvärdt, därför att man då kunnat intaga en bestämd ställning i detta afseende. Motionären har själf sagt, att han kan vara med om hvilkendera af dessa två former som helst, men motionens kläm har affattats i sådana ordalag, att man måste få den uppfattningen, att den ifrågasatta lagförändringen skulle afse att stadga fakultativt civiläktenskap.

För min del lämnar jag alldeles gifvet och bestämdt företräde åt obligatoriskt civiläktenskap med rätt för kontrahenterna att efteråt få inviga äktenskapet med en kyrklig akt. Till stöd härför kan jag åberopa ett skäl, som, när frågan förra gången var före i Riksdagen, anfördes af en man, hvilken intager en mycket framskjuten ställning inom kyrkan. Fastsläendet af fakultativt civiläktenskap kommer, fruktar jag, att föranleda förvecklingar, som borde förebyggas. Kommer lagstiftningen emellertid att gå i denna riktning, uppstår ett förhållande, som bör beaktas och hvilket jag nu ber att få påpeka.

Vid fakultativt civiläktenskap skulle kontrahenterna hafva rätt att välja antingen kyrklig vigsel eller borgerligt äktenskap. Bestämman de sig för att avsluta sitt äktenskap inför kyrklig myndighet och för sådant ändamål vilja anlita prästen i församlingen, kan denne icke underlåta att biträda med sin ämbetsåtgärd vid äktenskapets avslutande. Det är emellertid onekligt, att det ingås många äktenskap, som från högre, sedlig synpunkt sedda icke hålla måttet och som således från kyrkans synpunkt icke kunna gillas, icke äro kristligt äkta förbund. Det måste därför vara en hård och tung plikt för kyrkans tjänare att, såsom nu är förhållandet, vara tvungna att gifva kyrklig stadfästelse åt sådana äktenskap. Det måste vara svårt för dem att sammanviga personer, som kanske tidigare hafva begått äktenskapsbrott eller lefvat i så lastbara förhållanden, att äktenskapets etiska innebörd för dem är ett alldeles främmande moment. Skulle således det föreliggande förslaget afse fakultativt civiläktenskap, så synes mig detta böra biträdas endast under den förutsättningen, att en sådan frihet lämnas kyrkans tjänare, att han, om han icke ur kyrklig synpunkt kan gilla ett äktenskap, äger rätt hänvisa kontrahenterna att avsluta detsamma inför borgerlig myndighet. Det är alltså icke endast kontrahenterna, som böra fritagas från nu rådande samvetstvång, utan äfven kyrkans tjänare, för hvilka samvetstvånget kan synas mycket tyngre.

Jag skulle därför önskat, att ett tillägg hade gjorts till motionens kläm, så att detta förhållande blifvit tydligt framhäfdt. Men då detta vore att gå något utöfver hvad motionären bögärt, så torde det icke låta sig göra, utan jag slutar med att yrka bifall till motionärens af lagutskottet tillstyrkta förslag, med den underförstådda meningen, att, om en lagändring skall ske, det måtte stadgas obligatoriskt civiläktenskap, men med rätt för kontrahenterna att jämväl få inviga sitt äktenskap med en kyrklig akt.

Herr Byström: Herr talman! Jag vill på den föregående talarens ord svara, att det bästa kan ofta vara fiende till det goda. För min del kunde jag, såsom jag sagt, gå med på hvilkendera af dessa former som helst, den obligatoriska eller den fakultativa, men jag tror icke, att det är möjligt att nu få den obligatoriska formen för civiläktenskapet antagen. I likhet med en talare i Första Kammaren anser jag, att den nu föreslagna valfriheten må vara en lämplig öfvergångsform till ett möjligt framtida införande af den obligatoriska formen.

Angående utsträckt rätt att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet.
(Forts.)

Som herrarne veta, är den sistnämnda formen i allmänhet rådande i Tyskland och Frankrike, den fakultativa formen åter i Amerika och England. I England är det enligt den senast antagna lagen så inrättadt, att äfven andra personer än de, som äro officiellt erkända af kyrkan eller hafva med statsjuridiken att skaffa, kunna afsluta äktenskap. Så kunna t. ex. pastorer för smärre kyrkliga sammanslutningar få förrätta vigsel, ehuru det i sådant fall skall ske i närvaro af en officiell person, som väl är med för att se efter att allt går till som sig bör. I Danmark pågår nu, som bekant, ett energiskt arbete bland prästerna för att få den borgerliga formen gällande vid äktenskapets ingående.

Det har i öfrigt icke blifvit anfördt något särskildt mot motionen.

Det är ett ganska allvarligt kraf såväl hos åtskilliga, som önska ingå äktenskap, att få använda denna friare form, som hos en stor del af svenska kyrkans prästerskap att icke behöfva viga en del personer, som de nu icke gärna vilja viga. Dessa präster anse sina samveten kränkta, då de af lagen tvingas härtill. Jag har framlagt flera exempel på detta i min motion och hoppas att herrarne hafva tagit del af dem, så att jag icke behöfver upprepa dem nu.

Jag begär därför, herr talman, att i likhet med den föregående talaren få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr von Schéele: Herr talman! Jag kan för min del icke inse, att civiläktenskapet behöfver vara obligatoriskt, därför att man önskar att åt vigselförrättaren gifva en sådan rätt, som den förste talaren ville häfda åt honom, hvori jag lifligt instämmer. Rätten bör obestriddligt härvidlag vara ömsesidig. Det har också synts mig, att utskottet själf tänkt sig saken så. På åttonde sidan af dess utlåtande heter det: »Och det är ej blott eu del vigselförrättare, som få kännas vid detta, utan det drabbar ock mången vigselförrättare».

Vidare läsa vi på nionde sidan, att »ej blott sådana personer, som i en eller annan mening icke gilla statskyrkan, känna sig kränkta af gällande vigsellagar, utan äfven statskyrkans egna tjänare genom dessa lagar stundom föras in i omständigheter, som försätta dem i verkligt trångmål.»

Sålunda torde det vara gifvet, att, ehuru lagutskottet icke ansett sig kunna formellt gå utöfver hvad som blifvit föreslaget af motionä-

Angående utsträckt rätt att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet. (Forts.)

ren, utskottet likväl genom detta af mig anförda resonemang velat tillkännagifva, att utskottet har samma åsikt som den förste ärade talaren och jag därom, att denna rätt bör vara reciprok. Jag vill utsträcka den ifrågavarande friheten för prästen därhän, att han måste äga rättighet att vägra icke blott att genom vigsel afsluta ett äktenskap, som hans samvete förbjuder honom att betrakta såsom kristligt, utan ock att i kristlig form utlysa det. Han borde således blifva berättigad att i sådant fall vid lysningen afkunna äktenskapets ingående allenast såsom ett *äkta förbund* och icke behöfva uttala sig om dess *kristlighet*. Liknande varsamhet är ju kyrkans tjänare i liknande fall rent af anbefalld. Och i fråga om jordfästning af dem, hvilkas stoft blifver efter döden förbrändt, tillerkänner lagen redan hvarje präst full frihet.

På sätt jag i öfverensstämmelse med lagutskottets egna uttalanden sålunda fattat det föreliggande förslagets mening, får äfven jag, herr talman, därtill yrka bifall.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 16.

Anmälades och godkändes *dels* Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrifvelse, n:r 6, till Konungen, angående val af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare,

dels Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens förordnanden,

n:r 7, för revisionssekreteraren m. m. C. E. Leijonmarck att vara Riksdagens justitieombudsman, och

n:r 8, för assessorn m. m. J. L. P. Ernberg att vara Riksdagens justitieombudsmans efterträdare,

dels ock statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 9, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af lägenheten och tomtplatsen å förra majorsbostället 1⁵/₃ mantal Hässleby n:o 1 med Olofstorp i Hässleby socken af Jönköpings län.

§ 17.

Upplästes ett från Första Kammaran ankommet protokollsutdrag, n:o 73, med inbjudning till Andra Kammaran att förena sig med Första Kammaran i dess innevarande dag fattade beslut, att ett särskildt utskott, bestående af aderton ledamöter, nio från hvardera kammaran, skulle tillsättas för behandling af Kungl. Maj:ts propositioner:

med förslag till lag angående vård af enskildes skogar och till lag angående skyddsskogar;

med förslag till ändring af vissa i kap. II och kap. V i kungl. förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket den 26 januari 1894 meddelade hestämmelser, till förordning angående förvaltningen af städernas skogar, till förordning angående förvaltningen af sockenallmänningar och besparingsskogar i Kopparbergs, Gäfleborgs, Västerbottens och Norrbottens län, till förordning angående skogsvårdsstyrelser och till förordning angående skogsvårdsafgifter;

angående ändring af gällande bestämmelser till förekommande af öfverdrifven afverkning af ungskog inom Västerbottens och Norrbottens län; samt

med förslag till lag, innefattande tillägg till § 5 i förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande emot skada af annans hemdjur samt om stängselskyldighet, och till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen den 25 april 1889 angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd.

Sedan berörda protokollsutdrag blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr vice talmannen Pehrson, som yttrade: Herr talman! Med anledning af den af herr talmannen nu föredragna inbjudan från Första Kammaren om tillsättande af ett särskildt utskott, bestående af 18 ledamöter, 9 från hvardera kammaren, för behandling af de Kungl. Maj:ts propositioner, som uti inbjudningen äro omförmälda, tillåter jag mig hemställa, *att* denna kammare ville förena sig uti medkammarens beslut om, att ett sådant särskildt utskott må tillsättas, *att* ledamöternas antal i detsamma må blifva bestämdt till 18, samt *att* antalet suppleanter från denna kammare måtte blifva lika med de ordinarie ledamöternas antal eller 9.

Hvad herr vice talmannen föreslagit blef af kammaren bifallet.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet; samt

lagutskottets utlåtanden:

n:r 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till

lag om ändrad lydelse af 1, 11, 23 och 50 §§ i lagen den 28 juni 1895 om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet; och

n:o 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående uppbörsprovisionen för indrifning af resterande kommunalutskylder.

§ 20.

Afgåfvos af herr *H. Hedlund* följande motioner, nämligen:

n:o 134, om skrifvelse till Konungen angående förändrande af rikets samtliga medikamentsförråd och filialapotek till själfständiga apoteksinrättningar m. m.; och

n:o 135, om skrifvelse till Konungen angående ändring i instruktionen för medicinalstyrelsen.

Dessa motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *A. Olsson* Tyllered under 7 dagar från och med den 21 februari, och

herr *H. Hedlund* under fem dagar från och med den 20 februari.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,6 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.

Fredagen den 20 februari.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande februari.

§ 2.

Kammaren beslöt efter hemställan af herr talmannen, som förmälde sig hafva om tiden för valen samråd med Första Kammarens talman, att nästa tisdag den 24 innevarande februari företaga val af ledamöter och suppleanter i de två särskilda utskott, hvilka Riksdagen beslutat tillsätta.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 4 kap. 8 och 9 §§ strafflagen.

Vidare beslöts, att till det särskilda utskott n:o 2, som Riksdagen beslutat tillsätta, skulle öfverlämnas Kungl. Maj:ts propositioner:

med förslag till lag angående vård af enskildes skogar och till lag angående skyddsskogar;

med förslag till ändring af vissa i kap. II och kap. V i kungl. förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket den 26 januari 1894 meddelade bestämmelser, till förordning angående förvaltningen af städernas skogar, till förordning angående förvaltningen af sockenallmänningar och besparingsskogar i Kopparbergs, Gäfleborgs, Västerbottens och Norrbottens län, till förordning angående skogsvårdsstyrelser och till förordning angående skogsvårdsafgifter;

angående ändring af gällande bestämmelser till förekommande af öfverdrifven afverkning å ungskog inom Västerbottens och Norrbottens län; och

med förslag till lag, innefattande tillägg till § 5 i förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande emot skada af annans hemdjur samt om stängelskyldighet, och till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen den 25 april 1889 angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd.

§ 4.

Härefter föredrogos och hänvisades till kammarens tillfälliga utskott n:o 2 herr *H. Hedlunds* motioner n:is 134 och 135.

§ 5.

Vidare föredrogos hvart för sig men blefvo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtande n:o 7 samt lagutskottets utlåtanden n:is 18 och 19.

§ 6.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 5, till Konungen, angående af Riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar.

Likaledes anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 10, till Konungen, i anledning af justitieombudsmannens framställning om kontrollen öfver stämpeluppbörden.

§ 7.

Till bordläggning anmälades:

lagutskottets utlåtanden:

n:o 20, i anledning af väckta motioner med förslag till lag angående ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermålsbalken m. m.;

n:o 21, i anledning af väckt motion om skrivelse till Konungen angående internering af alkoholister; och

n:r 22, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrad lagstiftning rörande hyresaftal.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr *O. Emthén* under den 21 februari,

» *K. G. Karlsson* i Göteborg under den 21 februari och

» *R. A. Wawrinsky* i Saltsjöbaden under 2 dagar från och med den 23 februari.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag, hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,44 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.